

Omgaan met kinderen in armoede

en kwetsbare kinderen met hulpverleningsnoden

- ✓ **op een speelpleinwerking**
- ✓ tijdens de speeltijd
- ✓ in de naschoolse opvang
- ✓ in de jeugdbeweging
- ✓ in de sportclub
- ✓ ...

Inhoudstafel

Link met kinderarmoedebeleidsplan

Leeswijzer

Inleiding

Methodiek

- A. Structurele omkadering
- B. Vijf focussen bij het omgaan met 'kinderen in armoede en kwetsbare kinderen'
- C. Vroegdetectie en de brug naar hulpverlening (zowel voor kinderen, animatoren als ouders)
- D. Activering stimuleren

Aan de slag met deze tekst

Aanvullende info

Bijlagen

Link met kinderarmoedebeleidsplan

OCMW Gent ontwikkelde vanuit zijn regierol armoedebestrijding het armoedebeleidsplan¹. Het luik kinderarmoede binnen dat armoedebeleidsplan wordt geregisseerd en gecoördineerd vanuit de Psychologische Dienst van het OCMW Gent en heeft als ambitie: “Kinderen en hun gezin in armoede krijgen meer kansen en ondersteuning om de armoedespiraal te doorbreken.” Om die ambitie te bereiken werden concrete acties geformuleerd binnen drie focussen:

1. Tegen 2019 hebben alle betrokken sectoren (onderwijs, kinderopvang, gezondheidszorg,...) een grotere kennis over (de impact van) kans-, kinder- en generatiearmoede, waardoor ze meer kansen creëren en een betere ondersteuning geven aan kinderen en hun gezin
2. Tegen 2019 is er een optimale integrale samenwerking tussen de verschillende betrokken sectoren (hulpverlening, vrije tijd en onderwijs) in het kader van de trajecten van kinderen, hun ouders en hun gezin
3. Bij het verbeteren van de toegang tot dienstverlening voor mensen in armoede hebben we een prioritaire aandacht voor ouders, kinderen en hun gezin

De inzet op kinderarmoede is niet nieuw en een deel van de acties loopt reeds geruime tijd, andere acties worden nog bijkomend opgestart. We vertrekken hierbij vanuit een aantal methodieken die reeds goed werken en positieve resultaten kennen. Deze methodieken willen we verder versterken en uitbreiden om meer gezinnen te begeleiden.

De acties onder deze focussen werden in het groeiactieplan onder de kapstok van de rechten van het kind geplaatst:

- Recht op meer en betere basiszorg en hulpverlening² (kwaliteitsvolle kinderopvang, Huis van het Kind ook voor maatschappelijk kwetsbare kinderen, kinderen in de jeugdhulp, kinderen met specifieke noden, kinderen in de gezondheidszorg)
- Rechten van kinderen op de vlucht
- Rechten op en in onderwijs (een school vinden, op school raken, naar zorgzame inclusie,...)
- Rechten op en in vrije tijd
- Recht op en in het gezin (opvoeding, recht op een passende levensstandaard, gezinsinkomen, automatische rechtentoekenning)
- Recht op participatie

¹ Armoedebeleidsplan OCMW Gent 2014-2019

² en recht op een veilige kindertijd, bescherming tegen mishandeling en verwaarlozing

In de hervertaling naar de Gentse situatie werd rechten op en in vrije tijd geconcretiseerd in onder andere volgende punten:

- De vakantiewerking van het OCMW en de jeugddienst van de Stad wisselen expertise uit zodat ook in het vakantieaanbod van de jeugddienst, de buitenschoolse opvang en in het reguliere jeugdwerk kennis is van en aandacht is voor armoede onder de kinderen en jongeren die ze bereiken
- We verhogen het aanbod, de kwaliteit en de toegankelijkheid (gekendheid) van het vrijetijdsaanbod voor kinderen in armoede

We betrokken een aantal partners in het ontwikkelingsproces van deze tekst. Er vonden verschillende overleggen plaats en er werd een Speelplein Overleg Gent aan gewijd (dit overleg is ontstaan vanuit een samenwerking tussen de Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw en de Jeugddienst van Stad Gent waarop alle Gentse speelpleinen uitgenodigd worden).

Wij richten ons met deze tekst op diverse organisaties: de jeugddienst, de buitenschoolse opvang en het reguliere jeugdwerk maar ook andere (Gentse) speelpleinen, scholen, sportverenigingen en ruimer alle vrijetijdsinitiatieven.

Leeswijzer

Er dient een onderscheid gemaakt te worden tussen:

1. De expertise rond omgaan met kinderen in armoede en kwetsbare kinderen met hulpverleningsnoden (in deze tekst vanuit de psychologische dienst van OCMW Gent)
2. De expertise van de verschillende sectoren zoals jeugdwerk, speelpleinwerk, onderwijs,... vanuit andere stakeholders (bijvoorbeeld de Jeugddienst, het onderwijscentrum,...)

Dit document wil de expertise van de psychologische dienst in het omgaan met kinderen in armoede en kwetsbare kinderen met hulpverleningsnoden uitdragen. In de tekst hebben we het vaak over de "hulpverlener." Binnen OCMW Gent is dit een psycholoog, dit kan ook een andere hulpverlener of medewerker zijn met een achtergrond in de sociale sector, een maatschappelijk werker,...

Bij de disseminatie van deze tekst zal het vooral van belang zijn om beide expertisevelden te verbinden waar dit als nood of meerwaarde ervaren wordt. Ook in de tekst maakten we de verbinding tussen de hulpverleningsexpertise en de concrete werking van het speelplein van OCMW Gent om het belang van deze verbinding te verduidelijken.

Afhankelijk van wat in een organisatie haalbaar of wenselijk is, kan deze tekst en de bijhorende ondersteuning (in functie van hulpverlening en kinderarmoedebestrijding) vanuit de psychologische dienst een meerwaarde zijn.

Kies zelf wat je meeneemt naar jouw werking of gebruik dit document als inspiratiebron.

Inleiding

Armoede in een gezin betekent niet noodzakelijk dat er standaard problemen zijn, maar kinderen in armoede hebben wel een verhoogde kwetsbaarheid en vaak geen toegang tot reguliere werkingen. Er moet aan heel wat structurele voorwaarden worden voldaan om met kinderen te werken, bijvoorbeeld een aangepast terrein, voldoende gekwalificeerd personeel en uitdagend spelmateriaal. Toch zijn er een aantal zaken die van cruciaal belang zijn voor kinderen in armoede of kwetsbare kinderen met hulpverleningsnoden. Een specifieke aanpak voor kwetsbare kinderen is een meerwaarde voor elk kind, ongeacht socio-economische status, mate van kwetsbaarheid,...

We zien dat ondanks vele initiatieven tot meer laagdrempeligheid, de drempel naar reguliere werkingen, opvang of kamp nog steeds te hoog is. Dikwijls ondernemen organisaties acties met betrekking tot de financiële drempel. Er zijn echter zoveel meer aspecten die toegankelijkheid beïnvloeden. Ouders vinden de weg niet naar deze initiatieven om hun kinderen in te schrijven. Ze kennen vaak de werking niet, ze hebben er geen vertrouwen in, het is al eens misgelopen op een vroegere werking, de ouders spreken de taal niet om hun kinderen in te schrijven,...

Het is echter wel belangrijk dat kinderen tijdens hun vrije tijd en vakanties een leuke en zinvolle tijd kunnen beleven. Dit kunnen ze niet altijd in de eigen thuisomgeving. Spel en vrije tijd zijn heel belangrijk in de ontwikkeling en groei naar volwassenheid. Ouders in armoede en ouders van kwetsbare kinderen overtuigen om hun kind te laten participeren aan vrijetijdsinitiatieven vraagt een specifieke aanpak naar motivatie. Elke vrijetijdsbesteding kan hierbij gezien worden als een heel ruim “pedagogisch project”, waarin je kinderen meer en betere kansen kunt bieden door naar deze initiatieven te komen en te proeven van intens speelplezier. Het kan hen ondersteunen in hun identiteitsontwikkeling: leren “zijn”, mogen “anders zijn”.

Vrijetijdsbesteding is een belangrijke schakel in de bestrijding van kinderarmoede. Laagdrempelig werken is dus noodzakelijk in het werken met ‘kinderen in armoede en kwetsbare kinderen’ en maakt dat veel ouders de stap naar de werking toch durven te zetten. Vaak is dit, zowel voor de ouders als voor de kinderen, het eerste contact met vrijetijdsbesteding in de buurt. Na deze eerste kennismaking, is het gemakkelijker om door te groeien naar andere organisaties die een aanbod doen naar vrijetijdsinvulling voor de kinderen: sportclubs, scouts, Chiro,... Dit omdat ze het concept hebben leren kennen, wat de drempel verlaagt om ook bij andere diensten aan te kloppen. Ook later, als de kinderen uitstromen uit de eigen werking (dit kan omwille van diverse redenen: te oud geworden, verhuis,...), is de kans groter dat ze de stap gaan zetten naar andere vrijetijdsinitiatieven.

Dé methodiek om met kinderen in armoede of kwetsbare kinderen om te gaan bestaat niet. Er zijn wel een aantal methodische aspecten die van belang zijn. Deze splitsen we op in vier grote delen:

1. De hardware: de noodzaak om aanpassingen te doen aan de structurele omkadering van je initiatief, zoals bijvoorbeeld het financiële aspect
2. De software: de noodzaak van een competentiegerichte aanpak van het personeel, zowel van vrijwilligers als beroepskrachten, in het omgaan met kwetsbare kinderen
3. De functie van vroegdetectie met de daar bijhorende methodieken
4. De functie van integratie en activering in de maatschappij

Methodiek

A. Structurele omkadering

Binnen de structurele omkadering, de “hardware” van je organisatie, vallen enerzijds de drempelverlagende factoren zoals fysieke en financiële toegankelijkheid, en anderzijds het aanbod rond de basisbehoeften van kinderen zoals voeding, veiligheid, stabiliteit, ontwikkeling, uitdagingen,... Daarnaast willen we participatief werken expliciet onder de structurele omkadering zetten. We zien het participatief werken niet als een zachte methodiek, maar echt als een onderdeel van het structurele kader. Werken met kinderen in armoede vraagt soms om een perspectief innemen vanuit de doelgroep waar we niet altijd vertrouwd mee zijn. De input van kinderen en hun ouders is zeker bij kwetsbare doelgroepen essentieel.

1. Drempelverlagende factoren

Twee evidente drempelverlagende factoren³ worden toegelicht. Net omdat ze evident zijn, wordt soms te snel gedacht dat deze factoren voldaan zijn. Vaak gaan we als aanbieder van vrije tijd ervan uit dat onze diensten fysiek en financieel toegankelijk zijn. Dit lijkt zo vanuit het perspectief van aanbodzijde. Wanneer we de toegankelijkheid bekijken vanuit het perspectief van de vrager, de cliënt, de ouder of het kind, dan is dit niet altijd zo. Hieronder staan een aantal factoren die kunnen helpen om de fysieke en financiële toegankelijkheid te verhogen.

a. Fysieke toegankelijkheid

Mobiliteit

Kinderen in armoede hebben om verschillende redenen vaak mobiliteitsproblemen. Afhankelijk van de mogelijkheden van je initiatief kan je hiermee op verschillende manieren omgaan. Echter, het is van belang dat er niet zomaar wordt verwacht dat ouders hun kinderen (kunnen) brengen naar je initiatief. De oorzaak kan liggen in een praktische moeilijkheid (geen busabonnement, geen fiets beschikbaar of slechte verbinding,...). Ook een meer inhoudelijke moeilijkheid kan een oorzaak zijn. Bij mensen in armoede wordt de mentale vrije ruimte vaak ingenomen door een veelheid aan problemen op verschillende levensdomeinen. Er zijn bijvoorbeeld veel acutere problemen aanwezig dan het wegbrengen van kinderen naar een initiatief, of er is onvoldoende draagkracht binnen het gezin. Je kan enerzijds structureel anticiperen op een mobiliteitsprobleem door bijvoorbeeld zelf busvervoer aan te bieden, begeleiders te voorzien die kinderen op centrale punten ophalen (bijvoorbeeld op school). Anderzijds kan je ook bij gezinnen waar je merkt dat mobiliteit moeilijk is, individueel anticiperen op maat, afhankelijk van het probleem. Een gezin waar er bijvoorbeeld een schrik is om de weg niet te vinden, kan een paar keer begeleid worden in de weg naar jouw initiatief.

³ Wanneer we het geheel van drempelverlagende factoren duidelijk en eenvoudig willen communiceren naar diensten, is het gebruik van de 5 B's zinvol: bereikbaarheid, begrijpbaarheid, bruikbaarheid, betaalbaarheid en beschikbaarheid.

Openingsuren

Kwetsbare gezinnen en kinderen hebben het vaak moeilijk om afspraken na te komen om diverse redenen. Dit kadert zelden binnen de onwil van ouders, maar vaak in de context van de moeilijkheden binnen een gezin. Werken met zeer strikte openingsuren kan een belemmering vormen voor de toegankelijkheid. Kiezen voor een vrije in- en uitloop werkt de drempel van strikte openingsuren weg. Er kunnen ook afspraken gemaakt worden met betrekking tot de openingsuren, breng- en afhaalmomenten,... Maar hierbij een zekere flexibiliteit toepassen, zoals bijvoorbeeld glijtijden waarbij kinderen gebracht kunnen worden tussen bijvoorbeeld 7u30 en 9u30 en opgehaald tussen 16u en 18u, is een noodzaak. Voor werkingen waar dit absoluut niet mogelijk is, is het van belang om hier bewust mee om te gaan en individueel op maat te werken.

Kwetsbare kinderen hebben vaak nood aan structuur, stabiliteit, duidelijkheid en veiligheid. Dit betekent dat binnen de flexibele openingsuren moet gezocht worden naar een gezond evenwicht met betrekking tot de dagstructuur. Voorspelbaarheid en structuur creëren duidelijkheid en veiligheid. Een stabiele en veilige omgeving is voor veel kwetsbare kinderen (of ze nu kwetsbaar zijn door moeilijke thuissituaties, armoede, psychische moeilijkheden, traumatisch verleden of andere redenen) de meest helende context. Dit is zeer goed realiseerbaar bij initiatieven die een volle dagwerking aanbieden. Andere initiatieven kunnen werken met een zichtbaar, transparant en duidelijk verloop van het aanbod.

Inschrijvingsbeleid

Het inschrijvingsbeleid situeert zich ergens op het continuüm van binnenlopen over aanmelden naar inschrijven tot een uitgebreide intakeprocedure. Elke trap op dit continuüm heeft zijn voor- en nadelen. Het is laagdrempelig als kinderen zich gewoon kunnen aanbieden voor een initiatief zonder dat er informatie aan de ouders gevraagd wordt met betrekking tot het kind. Binnenlopen en aanmelden zijn de twee meest laagdrempelige vormen. Kies je voor een inschrijving of een uitgebreide intakeprocedure dan kan dit voor mensen in armoede als hoogdrempelig ervaren worden. Indien je met je werking kiest voor inschrijving of intakes, omdat je wil werken met de kwetsbaarheden en de “rugzak” van een kind, dan vind je hieronder een aantal elementen om de drempel zo laag mogelijk te houden:

- Inschrijving voor het hele jaar (waarbij er niet op voorhand moet doorgegeven worden wanneer de kinderen komen en wanneer niet)
- Vermijden van wachtlijsten en inschrijvingsstops, dus plaats voor elk kind⁴ op elk moment
- Intakemogelijkheden voorzien in de buurt, zodat de ouders in hun vertrouwde omgeving hun kind kunnen inschrijven
- Vaste zitdag op de locatie van het initiatief zelf (ouders kunnen er bijvoorbeeld terecht om in te schrijven, met (opvoedings-)vragen, opmerkingen of om de locatie eens te zien)

⁴ Het is van belang om te proberen ook die kinderen op te vangen die normaalgezien niet aan bod komen in de reguliere werking (bijvoorbeeld o.w.v. gedragsproblemen, psychologische problemen,...). Dit wil nog niet zeggen dat je een inclusieve werking moet worden/zijn. Voor die kinderen die niet bij de werking terecht kunnen omdat je niet de nodige ondersteuning kunt bieden, kan je samen met de ouder bekijken wat een oplossing zou kunnen zijn (cf. infra).

Tijdens de intake is van belang om altijd goed te overwegen welke informatie jouw initiatief nodig heeft. Informatie die van belang kan zijn om te bevragen tijdens een intake, is de volgende⁵:

- Informatie van de ouders:
 - Contactgegevens: om de autonomie van de ouders te respecteren, indien er iets is met hun kind kunnen ze geconsulteerd worden
 - Thuistaal: zo kan rekening gehouden worden in de manier van communiceren naar de ouders toe of kan indien nodig een tolk ingeschakeld worden
 - Contactgegevens van derden in geval van nood: hierbij krijg je vaak ook meer informatie over de gezinscontext en het sociaal netwerk rond het gezin
 - Eventuele betrokken hulpverleners (bijvoorbeeld een maatschappelijk werker, gezinsbegeleider,...): ouders vinden het vaak zinvol om mee te geven dat er binnen het gezin een externe vertrouwenspersoon of hulpverlener is die kan geconsulteerd worden bij problemen
- Informatie van de kinderen:
 - Geboortedatum
 - Geboorteland: om rekening te kunnen houden met eventuele culturele aspecten, dit kan bijvoorbeeld helpen om bepaald gedrag dat een kind stelt te kaderen
 - Thuistaal: vaak begrijpen kinderen opdrachten of nuances niet, wanneer je weet dat het kind thuis een andere taal spreekt, kan je hier op voorhand al op anticiperen (cf. infra)
 - Voorkeuren wat betreft voeding (bijvoorbeeld vlees of vegetarisch, allergieën,...): door de ouders en hun kinderen de mogelijkheid te bieden om te kiezen voor een vlees- of een vegetarische maaltijd waarbij rekening gehouden wordt met allergieën, creëer je autonomie en keuzevrijheid. Door standaard die keuze te geven, moeten de ouders of kinderen niet zelf actief vragen naar bijvoorbeeld een halal of glutenvrij alternatief en wordt dit genormaliseerd
 - Vervoer: ook hier is het heel belangrijk dat ouders zelf keuzes kunnen maken (willen de ouders beroep doen op het busvervoer van de werking, door wie mag het kind opgehaald worden, mogen de kinderen alleen naar huis vertrekken?). Hier sterk op doorvragen en je nadien strikt houden aan de gemaakte afspraken, zorgt voor een gevoel van veiligheid
 - Medische info: huisarts, allergieën, medicatie,...
 - Privacy: bevrage of het kind op de foto mag. Ouders kunnen om diverse redenen (overtuiging, veiligheid) liever niet hebben dat hun kind op Facebook, in een nieuwsbrief of op andere media verschijnt
 - Betrokken hulpverlening: door na te vragen of er betrokken hulpverlening is rond het kind, kan je aan netwerkverkenning en –analyse doen. Standaard worden ook de contactgegevens en de toestemming om hen indien nodig te contacteren gevraagd (cf. infra)
 - Onderwijs (school, klas, internaat): dit geeft heel wat informatie over het kind en is vaak een indicatie voor mogelijke cognitieve problemen, gedragsproblemen,...
 - Andere belangrijke informatie: dit kan heel breed gaan, bijvoorbeeld psychologische problemen, een diagnose, contactverbod met een familielid,...

⁵ Maak duidelijk aan de ouders wat er met de informatie gebeurt en waarom het belangrijk is dat deze genoteerd wordt. Geef de nodige garanties rond privacy en beroepsgeheim.

b. Financiële toegankelijkheid

Veel organisaties ondernemen acties om hun aanbod laagdrempelig te maken. Er wordt hierbij rekening gehouden met een aantal voor de hand liggende drempels zoals de financiële drempel. Zelfs al worden tarieven zeer laag gehouden, toch blijft het financiële een drempel omdat mensen geen weet hebben van reductietarieven. Anderzijds is er vaak een schaamtegevoel om toe te geven dat er financiële moeilijkheden zijn. Mensen zijn ook ongerust dat er alsnog bijkomende kosten komen die op voorhand niet werden gecommuniceerd. Hieronder een aantal aspecten om rekening mee te houden (indien deze haalbaar zijn binnen de context van jouw initiatief):

- **Werk met structureel heel lage prijzen of gratis.** Wat voor ons goedkoop of een lage prijs lijkt, is het niet altijd voor gezinnen in armoede. Een kostprijs van vijf euro per kind per week lijkt bijvoorbeeld niet veel, maar is voor kwetsbare (grote) gezinnen vaak niet haalbaar.
- **Werk met prijzen aangepast aan het beschikbaar inkomen.** Opgelet, er is soms een verschil tussen het effectieve inkomen en het beschikbare budget. Inkomensgerelateerd werken is een vaak voorkomende maatregel. Let hierbij op dat ouders dit kunnen bekomen op een manier die schaamte reduceert (bijvoorbeeld automatisch). Zorg proactief voor automatisch aangepaste tarieven of voor afbetalingssystemen die genormaliseerd aangereikt worden. Mensen zijn niet altijd in staat hier om te vragen en mogen niet het gevoel hebben dat ze de uitzondering zijn die moeten 'bedelen' naar een tegemoetkoming.
- **Werk met een duidelijke transparante communicatie over alle kosten** (inschrijving, uniform, uitstappen, drankkaart,...). Zo neem je de schrik weg bij ouders dat de activiteit of het initiatief betaalbaar zal zijn in de toekomst. Vermeld bijvoorbeeld proactief de kostprijs van uniformen, uitstappen, materiaal,... en rijk ook standaard alternatieve goedkopere oplossingen aan zoals bijvoorbeeld tweedehandsuniformen. Dit hoeft bovendien niet steeds geformuleerd te worden als financieel voordeliger. Communiceer op een creatieve manier zodat je niet vanuit het "niet kunnen betalen" vertrekt. Stimuleer in het kader van duurzaamheid voor iedereen alternatieve oplossingen.
- **Stimuleer solidariteit.** Soms heb je zelf als organisatie geen financiële ruimte om voor bepaalde kinderen de kostprijs aan te passen. Zeker in werkingen met kinderen is er vaak meer draagvlak om iets extra te vragen van ouders, bijvoorbeeld via vrijwillige bijdrage, donatie van materiaal voor de werking,... om zo voor alle kinderen iets meer te kunnen doen. Dit kan meteen ook een sensibilisering inhouden van de ouders en kinderen die het wel beter hebben. Let op dat er zeker geen kinderen gevisieerd worden door de maatregel.

2. De zorg voor (basis)behoeften en –noden

Bij kinderen zijn we vaak sterk bezig met de ontwikkeling en de ontplooiing van het kind. Bij kwetsbare kinderen hebben we bovendien vaak extra aandacht voor problemen en het zoeken naar oplossingen. Vaak vergeten we dat alle kinderen, dus ook kwetsbare kinderen, basisbehoeften en -noden hebben die als noodzakelijke voorwaarde moeten vervuld zijn, alvorens impact te kunnen hebben op de ontwikkeling of ontplooiing van het kind. Met je werking dien je oog te hebben voor deze behoeften. Hieronder bespreken we deze behoeften en reiken we handvaten aan om hiermee om te gaan.

We verwijzen hiervoor naar de behoeftenpiramide van Maslow:

a. Lichamelijke behoeften

Voeding

Standaard aanbieden van gezonde en gevarieerde maaltijden (een ontbijt, een warm middagmaal, en een vieruurtje) is een eerste en belangrijke stap om aan de basisbehoeften van een kind te voldoen. Het vermijdt lege brooddozen, zorgt ervoor dat kinderen niet onderling kunnen vergelijken wie welke koek mee heeft, laat kinderen proeven van dingen die ze misschien (nog) niet kennen,... Daarnaast breng je hen, indien nodig, kennis bij over wat gezonde voeding en een gezond voedingspatroon is. Bijvoorbeeld door een ontbijt te voorzien in plaats van een tienuurtje kunnen kinderen die thuis nog niet de mogelijkheid hadden om te eten de dag toch met voldoende energie aanvangen.

Kledij en warmte

Voorzie reservemateriaal of speelkledij. Het is voor kinderen in armoede niet altijd even evident om zich te laten gaan in een vuil of wild spel, ze hebben vaak schrik om hun kleren vuil of kapot te maken gezien ze meestal geen of weinig alternatieven hebben en een kapotte broek dus potentieel problemen voor de komende dag/week kan geven. Daarnaast is er een enorme loyaliteit naar de ouders toe. Ze willen hen niet boos maken, teleurstellen of op kosten jagen door met een scheur in die ene (nieuwe) broek naar huis te komen. Het aanbieden van speelkledij tijdens vuile of wilde spelletjes biedt elk kind de kans ten volle deel te nemen.

Voorzie extra materiaal bij uitstappen. Wanneer je op uitstap gaat en er specifiek materiaal wordt gevraagd zoals bijvoorbeeld een rugzak, grote handdoek, regenjas, zwembroek,... voorzie je best vanuit de organisatie voldoende extra materiaal voor die kinderen die dit niet (mee) hebben. Een tiener die mee gaat naar het zwembad en enkel zijn witte onderbroek bij heeft, kan zich met een zwembroek van één van de begeleiders waarschijnlijk wel echt amuseren in het zwembad, terwijl hij zich anders misschien ziek zou melden.

Voorzie specifiek materiaal bij activiteiten met overnachting. Wanneer je voor meerdere dagen op kamp gaat met kinderen in armoede, hou je er best rekening mee dat niet alle kinderen alle benodigdheden bijvoorbeeld een slaapzak, een dikke trui, voldoende vers ondergoed,... zullen bij hebben. De kinderen hebben misschien zelf hun tas moeten maken of hebben niet al het nodige thuis. Hier kan je op verschillende manieren mee omgaan: zelf voldoende extra kledij en materiaal meebrengen of een wasmachine voorzien.

Het valt hierbij te overwegen om in de communicatie naar ouders en kinderen te vermelden dat er vanuit de werking extra materiaal zal worden voorzien. Hierdoor vermijd je dat er een aantal kinderen of hun ouders afhaken omdat ze bijvoorbeeld geen slaapzak of zaklamp hebben.

Toiletbezoek

Toiletbezoeken worden best op vaste momenten voorzien. Er kan met pictogrammen gewerkt worden rond het toiletbezoek zelf en het handen wassen. Kleuters worden hierin ondersteund door de begeleiders. Ook wanneer zindelijkheid nog niet (volledig) geïnstalleerd is, willen we een plek creëren waar kinderen zich goed en comfortabel voelen. Voorzie pampers en voldoende reservekledij vanuit de werking zodat ouders dit niet moeten mee geven.

b. Behoeftte aan veiligheid en zekerheid

Betrouwbaarheid

Betrouwbaarheid wordt gecreëerd door op een consequente manier om te gaan met gemaakte afspraken, vertrouwelijk om te gaan met persoonlijke informatie,... en deze manier van werken te communiceren naar de ouders.

Veiligheid

Begeleiders volgen best jaarlijks een EHBO-cursus, specifiek voor de setting. Een EHBO-ruimte met aangepast materiaal en producten (handschoenen, steriele gaasjes, fysiologisch water,...) moet worden voorzien. Medicatie toedienen zonder doktersvoorschrift en medische handelingen stellen is niet toegelaten. Indien het voor ouders moeilijk is om voor een toedieningsvoorschrift een dokter te raadplegen, kan je hen ondersteunen door hiervoor zelf met de arts contact op te nemen of hen de derdebetalersregeling uit te leggen.

Breng ouders op voorhand op de hoogte van de procedures in geval van een ongeval of bij ziekte. Hou hierbij rekening met soms andere waarden- en normenpatronen binnen verschillende (sub-) culturen, bijvoorbeeld rond verantwoordelijkheid opnemen, ...

Wanneer de veiligheid van de kinderen of begeleiders in het gedrang komt, bijvoorbeeld bij een kind met gedragsproblemen, kan -als allerlaatste optie en in samenspraak met de ouders- een (partiële) time-out worden ingelast. Mogelijke vormen van time-out zijn: het kind komt enkel halve dagen, komt dag om dag, komt de rest van de week of de rest van de vakantie niet meer.

Stem je spelaanbod af op 'kinderen in armoede en kwetsbare kinderen'. Spelletjes met fysiek contact kunnen bijvoorbeeld als bedreigend ervaren worden door kinderen die een verleden hebben van

seksueel misbruik. Hierdoor zijn 'veilige' spelletjes in één keer niet meer veilig voor sommige kinderen.

Denk ook aan de mentale veiligheid. Het werken met een vertrouwenspersoon is een mogelijkheid om hieraan tegemoet te komen.

Tenslotte kom je tijdens het werken met kwetsbare kinderen hoe dan ook in situaties terecht die onveilig aanvoelen of onveilig zijn. Dit zijn onvermijdelijke situaties waar aandacht voor moet zijn. Een kind loopt bijvoorbeeld weg, is ergens alleen, voelt zich onzeker,... Voor sommige kinderen (bijvoorbeeld een kind met een traumatisch verleden, of een kind uit een vluchtelingensituatie⁶) kan die twee minuten alleen achterblijven op het toilet al net te veel zijn, waardoor paniek ontstaat. Op die momenten is het van groot belang dat elke begeleider weet hoe te reageren in dergelijke situaties. Beroep kunnen doen op een ervaren begeleider is ondersteunend.

Structuur en duidelijkheid

Een vaste dagstructuur op de werking is van groot belang voor kinderen, in het bijzonder voor kwetsbare kinderen of kinderen die leven in een minder stabiele context. Voorspelbaarheid biedt een veilig gevoel. Dit kan op kindvriendelijke, herkenbare, niet-talige manieren verduidelijkt worden (bijvoorbeeld met behulp van pictogrammen, een signaal dat stilte van de groep vraagt, een verzamellied,...).

Ook tijdens minder of zelfs ongestructureerde momenten bied je best een kader met grenzen aan waarbinnen kan en mag gefunctioneerd worden. Tijdens het vrij spel mag iedereen bijvoorbeeld buiten spelen, maar de kinderen moeten binnen het hekken blijven.

Hechtingsfiguren

Kinderen met hechtingsproblemen hebben een thuisituaties waar ouders niet altijd beschikbaar zijn wanneer kinderen hen nodig hebben. Deze kinderen verliezen hierdoor het vertrouwen in hun ouders en breder in volwassenen als personen die beschikbaar voor je zijn en waar je op kunt rekenen. Onveilig gehechte kinderen geloven dat wanneer er problemen zijn, je er niet kan op vertrouwen dat anderen je gaan helpen. Sommige kinderen, die men angstig gehecht noemt, geloven dat als je het maar genoeg uitschreeuwt of laat uitblijken hoe erg je problemen zijn, de ander uiteindelijk wel voor je zal zorgen. Deze kinderen klampen alle volwassenen aan met hun problemen/zorgen en vertellen te pas en te onpas over hoe slecht ze zich voelen. Ze blijven ook heel sterk piekeren over negatieve gevoelens en gebeurtenissen. Het zijn die kinderen die heel aanklappend aandacht van alle monitoren opeisen en die tijdens leuke activiteiten beginnen huilen of over problemen beginnen. Het is goed dat zo'n kind structuur aangereikt krijgt en een persoon (of meerdere, zodat altijd een van de personen aanwezig is op je werking) aangeduid krijgt bij wie het terecht kan met zijn problemen. Zo leert het kind dat er wel degelijk naar hem/haar geluisterd wordt, maar dat dit niet bij iedereen en overal kan. Ook dienen de begeleiders bewust om te gaan met afstand/nabijheid. Deze kinderen vragen vaak om knuffels en fysiek contact en overschrijden hierbij soms grenzen die moeten benoemd en afgeschermd worden door de begeleiders. Het aanduiden van

⁶ Bij twijfel over hoe je best omgaat met kinderen met een vluchtverleden kan je contact opnemen met de helpdesk kinderen op de vlucht via [verwijzing naar website OCMW of emailadres](#)).

een paar specifieke vertrouwenspersonen biedt een houvast. Het kind zal gaandeweg leren dat er wel volwassenen zijn die te vertrouwen zijn en je willen helpen. Het geloof dat de ander voor je zal zorgen als dat nodig is, is een kenmerk van een veilige hechting en op die manier werk je dus mee aan het herstel het hechtingspatroon.

Daarnaast zijn er kinderen die geen vertrouwen meer hebben in volwassenen, we noemen ze de vermijdend gehechte kinderen. Ze hebben geleerd dat ze er alleen voor staan en willen geen moeite meer doen om zich te laten helpen door anderen. Ze gaan hier dikwijls verder in en binden zich emotioneel liever niet meer met anderen uit angst afgewezen te worden. Deze kinderen gaan hun negatieve emoties en gedachten onderdrukken. Het onderdrukken van al deze negatieve emoties is echter niet houdbaar en leidt vaak tot woede-uitbarstingen en acting-outs. Het zijn die kinderen die er schijnbaar zeker van zichzelf uitzien, maar nergens aansluiting vinden (en op die manier erg onzeker en ongelukkig worden) en gedragsproblemen vertonen. Bij deze kinderen is het van belang om ze zo veel mogelijk positief te bekrachtigen. Op die manier leren ze dat ze wel de moeite waard zijn als persoon en dat er volwassenen zijn die ook hun goeie kanten zien. Ze leren bovendien dat positief gedrag ook aandacht krijgt. Wanneer gedragsproblemen zich voordoen, mag het kind daar niet persoonlijk op afgerekend worden. Het gedrag moet wel als verkeerd worden benoemd, maar het kind mag niet als stout of slecht worden bestempeld. Het is goed dat dergelijke kinderen nadien een gesprek krijgen met een vertrouwenspersoon, die aangeeft dat het gedrag niet ok was maar hij/zij er zelf wel mag zijn. Beetje voor beetje leert het kind op die manier dat hij een persoon is die wel de moeite waard is om voor gezorgd te worden. En dat geloof, is een eerste stap naar het gaan vertrouwen van anderen en een eerste stap richting meer kwaliteitsvolle relaties.

c. Behoeftte aan sociaal contact

Niet elk kind is even sociaal en niet elk kind is op dezelfde manier sociaal. Proberen de kinderen autonomie te geven om zelf een evenwicht te vinden tussen alleen zijn (bij sommige kwetsbare kinderen wordt dit als nood ervaren) en sociaal contact. De begeleiders dienen hierbij te ondersteunen en bemiddelen waar nodig. Het is daarbij van groot belang dat dit in een veilige omgeving kan gebeuren waar experimenteren kan en mag. Een sociale mix biedt veel mogelijkheden, doch is het soms gemakkelijker om sociaal contact te maken in een veilige context, met vertrouwde mensen.

d. Behoeftte aan waardering en erkenning, en zelfontplooiing

Voorzie voldoende educatief spelmateriaal en activiteiten die de sociale, emotionele en cognitieve ontwikkeling stimuleren. Dit om kinderen die (soms) weinig vrijetijdsinvulling hebben, extra te prikkelen en hun ontwikkeling te stimuleren op verschillende domeinen.

Kwetsbare kinderen hebben net als andere kinderen nood aan waardering, erkenning en zelfontplooiing. Het is net deze kwetsbaarheid die maakt dat er met extra zorg gewerkt moet worden aan het geven van waardering en erkenning. Kinderen met bijvoorbeeld een gedragsstoornis krijgen vaak het label van 'stout, moeilijk'. Hierdoor worden positieve kenmerken van kinderen vaak niet gezien of niet benoemd. Net zoals dit een moeilijkheid voor ouders is, kan dit ook een uitdaging zijn voor de begeleiders van kinderen. Negatieve communicatiecirkels doorbreken naar deze kinderen en

de ouders hierin betrekken creëert de kans om ook deze kinderen positieve waardering en erkenning te geven. Het kind aanspreken op zijn gedrag en niet op zijn identiteit is hierbij een basisrichtlijn.

e. Een multidisciplinair team als antwoord op multidimensionale noden en behoeften

Kunnen omgaan met de verschillende dimensies van noden van kwetsbare kinderen en de complexiteit die hiermee gepaard gaat, vraagt een sterk team met goed leiderschap achter de werking. Het team moet zowel preventief als curatief kunnen optreden en is dus bij voorkeur multidisciplinair. Werken met kinderen in armoede of met kwetsbare kinderen mag niet worden geproblematiseerd. Vertrekken vanuit sterktes en krachten van kinderen is essentieel. Dit neemt echter niet weg dat in sommige omstandigheden kinderen signalen geven, bewust of onbewust, of we dingen kunnen vaststellen die wijzen op een “nood aan meer”. Moeilijkheden kunnen zich uiten op verschillende gebieden (verschillende levensdomeinen) of kennen verschillende uitingsvormen (gedragmatig, emotioneel, rationeel,...). Teamleden met een achtergrond of vooropleiding in de hulpverlening (psycholoog, pedagoog, maatschappelijk werker,...) met een rol naar (vroeg)detectie in het team, zijn een grote meerwaarde. Soms is het niet haalbaar of mogelijk om dergelijk team samen te stellen. Een alternatief hiervoor is dat dergelijke multidisciplinariteit bereikt wordt via het consulteren van verschillende disciplines indien nodig. Er zijn veel eerstelijnsdiensten⁷ die bereid zijn expertise te delen of willen samenwerken rond specifieke thema's of situaties.

Om de doelstellingen van multidisciplinair werken te kunnen realiseren, is het enerzijds belangrijk dat de verschillende disciplines een goed zicht hebben op de verschillende rollen in het team en anderzijds dat iedereen ondersteunend en complementair werkt. Naast de standaard taakverdeling kan binnen een team afgesproken worden wie welke rol opneemt ten aanzien van kinderen met specifieke noden. Intervisiemomenten betekenen een meerwaarde om moeilijke situaties te bespreken en om te leren van elkaar. Vrije tijd blijft echter vrije tijd voor kinderen. Kinderen moeten in alle veiligheid zorgeloos kunnen spelen. Het is dus een uitdaging om deze multidisciplinariteit in het kader van vroegdetectie en waar nodig of wenselijk zelfs hulpverlening voor kinderen zelf onzichtbaar te houden. Voor veel organisaties ligt de kernopdracht bij het werken met kinderen niet op hulpverlening. De kernopdracht ligt in onderwijs, opvang, vrije tijd,... Het is niet tegenstrijdig om binnen deze kernopdracht een secundaire doelstelling van vroegdetectie of zelfs (voor kinderen onzichtbare) eerstelijns hulp in te schakelen. Achter de schermen is een ontmoeting en verbinding tussen de verschillende disciplines of sectoren vaak de ontbrekende schakel voor trajecten van kinderen. Betrek de ouder(s) en het eventueel bestaande hulpverleningsnetwerk, wat zij zijn de basisschakel naar verdere hulpverlening.

Het team dat werkt met kinderen bestaat bij voorkeur niet alleen uit verschillende disciplines, maar ook uit een mix van volwassenen of jongeren met diverse achtergronden, opleidingen en leeftijden. Het werken met vrijwilligers uit de doelgroep vergroot de input van ervaringsdeskundigheid en stuurt de werking mee in de juiste richting. Om een groepsgevoel te creëren bij een team met veel verschillende achtergronden dient men oog te hebben voor teamvormende en verbindende activiteiten die toegankelijk zijn voor alle teamleden.

⁷ Diensten die bijvoorbeeld kunnen geconsulteerd worden zijn: OCMW (o.a. psychologische dienst), CAW (o.a. Jongerenadviescentrum), Wijkgezondheidscentra, Rode Kruis, Vertrouwenscentrum Kindermishandeling,...

Om de kennis van het team over omgaan met kinderen in armoede of kwetsbare kinderen te optimaliseren en om de pedagogische competenties uit te breiden, is het van belang om opleiding en vorming te voorzien voor het personeel. Dit kan gericht zijn op het werken met ervaringsdeskundigen, het omgaan met psychische problemen, opvoedings- of gedragsproblemen, inclusie,...

3. Participatief

Participatie is een ruim begrip. Verschillende stakeholders kunnen participeren in de uitwerking van je aanbod: ouders of andere organisaties, maar ook kinderen. Je kan hen laten participeren op beleidsniveau, maar je kan ook participatie zien als eigenaar van je eigen traject.

a. Participatie op beleidsniveau voor kinderen

Geef kinderen een stem in je organisatie. We denken vaak dat kinderen moeilijke systemen van beleid of organisatiedoelstellingen niet begrijpen. En dat is ook zo. Het is echter niet onmogelijk om beleidsaspecten te hertalen naar wat voor een (jong) kind bevattelijk is. Op die manier kunnen ook kinderen zeker input in het beleid geven (zie bijvoorbeeld deel van een participatieoefening in bijlage 1). Kinderen leren hun mening te verwoorden en op te komen voor wat ze denken. Ze leren discussiëren, luisteren en ze leren dat hun stem gewaardeerd wordt.

b. Participatie op individueel niveau

Participatie op individueel niveau betekent ook dat de persoon zelf mee bepaalt wat hij of zij zal doen binnen je werking. Belanghebbenden mee eigenaar maken van wat ze wel of niet doen is ook participatief werken. Hieronder enkele mogelijkheden vanuit de verschillende belanghebbenden om participatief te werken.

Kinderen

Kinderen kunnen het niet altijd zeggen met dure woorden of de juiste termen. Maar als je echt luistert naar kinderen en zoekt naar de boodschap die soms schuilgaat achter de eenvoudige woorden van een kind, dan worden onderliggende of achterliggende noden en behoeften duidelijk. We zijn allemaal ooit kind geweest. Dus we denken maar al te vaak vanuit onze eigen achtergrond dat we weten wat een kind wil. Maar geen enkel kind groeit op in dezelfde situatie. Ook kinderen in armoede of kinderen, die om bepaalde redenen zeer kwetsbaar zijn, hebben elk hun eigen noden en behoeften die ze kenbaar moeten kunnen maken.

We denken dat we luisteren naar kinderen. Maar luistert iedereen in je team echt naar wat kinderen komen zeggen? Hierbij stilstaan in team wat het betekent om de vraag achter de vraag van een kind te detecteren, is een interessante oefening. Kinderen kunnen betrokken worden in de werking door hen input te laten geven (bijvoorbeeld d.m.v. een ideeënbus), door hen te bevragen over hun gevoel bij de activiteiten, het eten, de algemene werking,... Leren ideeën uiten bevordert de emotionele groei van kinderen. Deze vaardigheden kunnen ze meenemen naar de schoolse context. Ook in andere contexten dan vrije tijd is het belangrijk dat de inspraak van kinderen vergroot.

Daarnaast kan de manier van spel aanbieden een belangrijke methodiek zijn om tot participatie te komen. Door bijvoorbeeld te werken met een open speelaanbod (cf. infra) wordt een zekere mate van vrijheid gecreëerd, ontstaat er ruimte voor initiatief van de kinderen en krijgen zij de mogelijkheid om zelf een aantal zaken te beslissen en in eigen handen te nemen.

Ouders

Vertel tijdens de 'tussendoor' contacten met de ouders over de werking en over de activiteiten. Een praatje slaan met een ouder kan zeer laagdrempelig zijn, maar zit vaak ook boordevol informatie over de ouder, het kind, het gezin en de context. Heb oog voor deze informatie en neem deze mee in je werking.

Breng ouders op de hoogte van het reilen en zeilen van de werking via een nieuwsbrief, blog, krantje of Facebookpagina. Nodig hen uit op bepaalde activiteiten (opendeurdag, slotmoment, thema-activiteiten,...) of om actief deel te nemen aan een activiteit (bijvoorbeeld een ouder die mee helpt knutselen, een ouder die zijn/haar talent of hobby eens komt tonen,...), zo zien ze hoe hun kinderen zich uitleven en amuseren of hoe ze zich gedragen in groep.

Vraag naar hun tevredenheid over de werking. Door evaluaties krijgen de ouders inspraak en kan de werking blijvend evolueren om aan te sluiten bij de noden van je doelgroep.

Vrijwilligers, Animatoren

Om de vrijwilligers nog meer te betrekken, kan een stuurgroep of klankbordgroep opgericht worden met daarin een aantal medewerkers die het hele team vertegenwoordigen. Een stuurgroep is niet alleen een meerwaarde om meer inspraak te geven en bijvoorbeeld mee te laten beslissen wat aangekocht wordt met het beschikbare budget, maar ook om mee na te denken over hoe en op welke manier er aandacht en zorg kan zijn voor kwetsbare kinderen of specifiek voor kinderen in armoede.

Breng de zorg voor kinderen in armoede of kwetsbare kinderen ook structureel in de bespreking met de mensen die dagdagelijks met de kinderen werken. Vraag hen naar ervaren moeilijkheden, peil naar succeservaringen, bespreek knelpunten en coach hen hierbij. Indien bijkomende ondersteuning nodig is, maak gebruik van het multidisciplinair aspect binnen je team of consulteer expertise extern aan je team. Veel onzekerheid over het omgaan met moeilijkheden wordt weggenomen door het verhogen van de kennis over bepaalde moeilijkheden. Je kan aandacht voor kwetsbare kinderen als standaard agendapunt toevoegen aan functionerings- en evaluatiegesprekken. Op die manier detecteer je ook gemakkelijker individuele of teamgebonden vormingsnoden.

B. Vijf focussen bij het omgaan met 'kinderen in armoede en kwetsbare kinderen'

Omgaan met 'kinderen in armoede en kwetsbare kinderen' is specifiek en vergt naast een aantal aandachtspunten op gebied van de structurele omkadering ook een aantal specifieke focussen, competenties en vaardigheden. We focussen op:

- Armoede zien en diversiteit positief benaderen

- Werken aan kwaliteitsvolle relaties
- Kinderen begeleiden tot kwaliteitsvolle interacties
- Diversiteit integreren in het totale ontwikkelingsproces
- Maatschappelijke verantwoordelijkheid zien en ernaar handelen

1. Armoede zien en diversiteit positief benaderen

a. (H)erkennen van armoede

Het is belangrijk om alert te zijn voor signalen van een kwetsbare thuissituatie of armoede en om ze te (h)erkennen. Deze signalen bevinden zich op verschillende niveaus. Een signalenlijst (bijvoorbeeld de signalenlijst kansarmoede, zie bijlage 2) kan helpen om vertrouwd te worden met kansarmoede en er alert voor te zijn en blijven. Dergelijke signalenlijst kan de beroepskracht of vrijwilliger ondersteunen, want je weet niet altijd waarom kinderen en/of ouders een bepaald gedrag vertonen. Vaak worden signalen (bijvoorbeeld een kind dat heel luidruchtig is of kledij draagt die niet bij het seizoen past) niet altijd correct geïnterpreteerd. Door vlugger de signalen te herkennen, kunnen ouders en kinderen ook beter begrepen of doorverwezen worden. Je kan bijvoorbeeld eventuele problemen bij kinderen in armoede of kwetsbare kinderen met hulpverleningsnoden vlugger opsporen en gepaste hulpverlening op touw zetten⁸. Dergelijke signalenlijst kan je opsplitsen in verschillen thema's: gezinsachtergrond (bijvoorbeeld opleiding van de ouders), vrijetijdsinitiatief (bijvoorbeeld taalvaardigheid), financiële draagkracht van het gezin en huisvesting (bijvoorbeeld woonsituatie), maatschappelijke participatie, normen, waarden en communicatie (bijvoorbeeld beperkt netwerk familie), gezondheid en verzorging (bijvoorbeeld lichamelijke of psychische klachten) en hulpverlening (bijvoorbeeld hulpverleners). De belangrijkste objectieve signalen die mogelijks wijzen op kansarmoede worden hierbij gebundeld.

b. Het eigen perspectief verbreden

Om het eigen perspectief te verbreden is het noodzakelijk om kritisch te reflecteren (via zelfreflectie, intervisie, overleg met gelijkaardige initiatieven, maar ook met andere diensten of sectoren). Dit zowel over de manier waarop eigen ervaringen, normen, houdingen en vooroordelen een invloed hebben op het werken met kinderen en families, als over de impliciete normen en verwachtingen binnen het vrijetijdsinitiatief. Door kritisch na te denken over al deze zaken en er een goed beeld van te vormen, kan je je handelen loskoppelen van je (eventuele) eigen vooroordelen, armoede benaderen vanuit multi-perspectiviteit en oog hebben voor de multi-dimensionaliteit van de armoedeproblematiek. Vanuit observatie, interactie met anderen en kritische reflectie wordt het eigen referentiekader bijgestuurd en kan dit vertaald worden naar pedagogisch-didactisch handelen.

Het is van groot belang om te vertrekken vanuit de sterktes en mogelijkheden van de mensen in kansengroepen en niet vanuit een individueel schuldmodel. Dit kan je bewerkstellingen door de sterktes bij de kinderen op te sporen, ze in de verf te zetten, en hen uitdagingen te geven (bijvoorbeeld de mogelijkheid om zelf animator, leerkracht,... te worden).

⁸ Dergelijke verwachtingen formuleren binnen een vrijetijdsaanbod is niet evident. Toch kan het belangrijk zijn wanneer de nood naar (meer) hulpverlening aanwezig is in een bepaalde situatie, om dergelijke signalen niet te negeren, maar de gepaste diensten of expertises in te schakelen.

c. Diversiteit positief benaderen

Het is van belang om kinderen, ouders en animatoren/begeleiders uit kwetsbare milieus te benaderen via een waarderend en emancipatorisch perspectief. Vanuit een breed en waarderend beeld, kan de veelheid aan competenties van kinderen in kaart gebracht worden en kunnen we emotionele, sociale en cognitieve sterktes en noden identificeren (op basis van observaties, gesprekken met kinderen, ouders, animatoren,...).

Dit gaat verder dan kleur, verdraagzaamheid voor verschillen,... en uit zich in dingen die je doet ten aanzien van kinderen, ouders en animatoren. Door bijvoorbeeld bij de ingang van de werking “welkom” in verschillende talen op te hangen (zie bijlage 3), samen met een aantal Afrikaanse animatoren een Afrikaanse avond te organiseren als animatorenactiviteit,... toon je een open en respectvolle houding ten opzichte van andere talen en culturen.

Vertrekken vanuit een empowerende benadering, het stimuleren van talenten en positieve eigenschappen, zorgt voor een verbeterd zelfwaardegevoel. Stel bijvoorbeeld beroepskrachten of vrijwilligers uit de doelgroep te werk; zo herken je hen in hun deskundigheid en maak je optimaal gebruik van hun expertise.

2. Werken aan kwaliteitsvolle relaties

a. Een basishouding van flexibiliteit, leren-van-elkaar en dialoog en samenwerking

Vele complexe situaties dienen zich in het werken met kwetsbare kinderen aan. Er zijn geen kant-en-klare oplossingen voor complexe omstandigheden. Nieuwe en onvoorziene situaties dien je vanuit meerdere perspectieven te kaderen om op basis van kritische reflectie, dialoog en samenwerking een adequate oplossing te creëren.

Afhankelijk van je inschatting van de situatie kan je kiezen uit een aantal mogelijkheden.

Allereerst bestaan er een waaier aan communicatievormen (formeel, niet-formeel, verbaal, non-verbaal, via diverse communicatiemiddelen (pictogrammen) en gesprekstechnieken). Houd hierbij rekening met de emotionele, sociale, fysieke, en cognitieve sterktes en noden van de ander. Erken ook de deskundigheid van anderen (kennis kinderen, ouders, buurt,...) en maak hier optimaal gebruik van om je professionele handelen te verbeteren.

Daarnaast is het belangrijk dat je feedback kan aanvaarden en hier constructief mee kan omgaan. Positief omgaan creëert ruimte voor ideeën van ouders, kinderen of animatoren, waarbij dialoog kan plaatsvinden, een vertrouwensrelatie kan opgebouwd worden en iedereen eigen standpunten en opinies kan brengen. Ook bij uitdagende reacties of antwoorden, dien je de dialoog actief en constructief te blijven voeren. Je moet bereid zijn te onderhandelen en groepsbeslissingen te aanvaarden om tot een gezamenlijke oplossing of resultaat te komen.

De beroepskrachten kunnen het contact met de vrijwilligers bijvoorbeeld opbouwen, onderhouden of optimaliseren door hen mee te helpen activiteiten voor te bereiden. Op die manier kan het

klimaat binnen de groep nauwgezet opgevolgd worden en kan een omgeving waarin de animatoren uitgedaagd worden om er een leuk “speelplein” van te maken gecreëerd worden. Daarbij is het belangrijk dat er een goede sfeer heerst onder de animatoren, dat er een groepsgevoel heerst in de zin van: “wij willen er hier een leuke boel van maken”. Af en toe animatorenactiviteiten (een ontbijt, een vorming, gezellig samen zijn, een weekend,...) organiseren, helpt om een aangename groeps sfeer te creëren waarin animatoren zichzelf kunnen zijn, zichzelf kunnen ontplooien en een kwalitatieve werking kunnen helpen uitbouwen.

Regelmatig overleg (formeel en informeel) met de betrokkenen onderling om info door te geven, af te stemmen of bij te sturen indien nodig, zorgt ervoor dat een open dialoog kan gevoerd worden. Hierbij wordt gevraagd naar feedback van elkaar, en is er respect voor de mening en beslissingen van anderen.

Tenslotte ga je ten allen tijde op een respectvolle manier om met vertrouwelijke informatie over kinderen, ouders en collega's.

b. Interacties met kinderen: een warme en veilige hechting als basis voor leren

De relatie die wordt opgebouwd met de kinderen is de basis voor hun leren. De werking wordt vanuit kritische reflectie aangepast om een maximaal welbevinden en betrokkenheid van alle kinderen te realiseren.

Bij kwetsbare kinderen (al dan niet met hulpverleningsnoden) is er vaak een verstoorde hechting, door een problematische thuissituatie, een ouder met een psychiatrische problematiek,... Daarom kost het vaak veel meer moeite dan in een reguliere werking om een band op te bouwen met de kinderen en is het extra belangrijk om in te zetten op veiligheid en stabiliteit. Op die manier kan na verloop van (lange) tijd een soort van “gezinsvervangende situatie” wat betreft “een veilige plek” gecreëerd worden, waar kinderen zichzelf kunnen zijn en de kans krijgen om fouten te maken. Probeer daarbij een kind te zien dat het moeilijk heeft (en moeilijk gedrag stelt) en niet een moeilijk kind. Blijf ook focussen op de dingen die wel nog goed lopen en bevestig die successen eerder dan de negatieve ervaringen. Bied veiligheid en structuur, dat zijn basisvoorwaarden om zich te kunnen ontplooien, en blijf nieuwe kansen bieden, ook na verschillende mislukkingen. Geef tenslotte een luisterend oor en probeer daarbij te achterhalen wat de werkelijke boodschap is (wat vertellen ze eigenlijk?) achter het verhaal dat gebracht wordt.

c. Interacties met ouders: vanuit een gedeeld partnerschap

Versterk ouders in hun opvoedingsvaardigheden. Ouders in armoede hebben vaak een laag zelfwaardegevoel, het gevoel van niet veel te kunnen en niet veel waard te zijn in het maatschappelijk leven. Bij veel zaken krijgen ze ondersteuning of ze worden hun autonomie ontnomen, al dan niet op hun vraag (budgetbeheer, collectieve schuldbemiddeling, activeringsbegeleiding, sociale huisvesting,...). Kinderen en de opvoeding ervan is hierbij een heel delicaat thema. Dat is iets waarbij ouders in armoede vaak nog wel het gevoel hebben dat ze dat kunnen en ook goed doen. Ze hebben namelijk het beste voor met hun kind(eren) en “iedereen kan

dat toch". Daarom is het heel belangrijk om ouders te gaan versterken op dit vlak, samen met de ouders, op hun maat, tempo en vraag.

Ouderbetrokkenheid kan gestimuleerd worden op verschillende manieren (cf. supra). Op formele en informele momenten wordt via flexibele communicatievormen gepraat over de kinderen, hun ontwikkeling en leefwereld. Er wordt hierbij gepeild naar interesses, zorgen en behoeftes van de ouder. Het is van belang om geen zaken over te nemen van de ouders, hen niets uit handen te nemen en geen stappen te ondernemen zonder hun vraag en goedkeuring. Nadat een vertrouwensrelatie is opgebouwd, kan je op een ongedwongen manier en op maat opvoedingsondersteuning aanbieden, hulpverlening binnen brengen, en eventueel doorverwijzen. Door er gewoon te zijn op zeer laagdrempelige wijze (de ouders zijn bijvoorbeeld altijd welkom met vragen of opmerkingen bij de medewerkers) biedt dit een neutrale context om zonder verplichtingen te praten over het kind, de school, het gezin,... (cf. infra). Indien nodig worden manieren gehanteerd om de taalbarrière te overbruggen in de communicatie met ouders (cf. infra).

3. Kinderen begeleiden tot kwaliteitsvolle interacties (kinderen leren omgaan met verschillen en diversiteit)

Creëer de mogelijkheid om een aantal competenties en vaardigheden (verder) te ontwikkelen. Een basisvoorwaarde hiervoor is een veilig en stimulerend klimaat met aandacht voor sociale relaties (vriendschappen, ruzies,...). Daarbinnen worden activiteiten, op maat van elk kind en op maat van de leeftijd en de doelgroep, aangeboden waarbij kinderen elkaar moeten helpen en samenwerken. Deze activiteiten op maat stimuleren kinderen ook om hun taal en communicatieve vaardigheden te ontwikkelen. De begeleider ondersteunt de kinderen in het ontwikkelen van vaardigheden om standpunten op een gepaste manier uit te drukken en conflicten op te lossen. Door de interactie met andere kinderen worden ze geconfronteerd met stereotypen en vooroordelen, waarbij de voorbeeldfunctie van de begeleider hen inzicht kan geven in hoe ze hiermee kunnen omgaan. Andere leerrijke elementen uit kwaliteitsvolle interacties zijn: zich aanpassen in groep, leren luisteren, nieuwe vrienden maken, sociale vaardigheden oefenen, omgaan met structuur,...

Geef specifieke waarden mee aan de kinderen. Waarden zoals zorg dragen voor speelgoed en ander materiaal, alle kinderen zijn welkom en evenwaardig, "anders-zijn" is ok (kinderen van verschillende culturen,...). Het is van groot belang om op elk moment alert te zijn voor groepsdynamieken. Kinderen in armoede worden bijvoorbeeld vaak geconfronteerd met pesten of uitsluiting. Neem ruzies en pesterijen onmiddellijk op en bespreek ze. Het doel is dat elk kind zich aanvaard voelt in de groep. Kinderen leren op die manier zien dat ze niet alleen zijn in moeilijke situaties. Dit stimuleert positieve zelfwaardegevoelens, het geloof in zichzelf en het geloof dat ze controle over hun situatie kunnen hebben.

Neem een accepterende voorbeeldhouding aan. Als je binnen je organisatie werkt met jongeren als vrijwilliger, dan is dat natuurlijk niet altijd even gemakkelijk. Een voorbeeldhouding aannemen vergt veel zelfreflectie, zelfzekerheid en energie terwijl de jongeren (begeleiders) zelf soms met moeilijkheden kampen. Geef (jonge) begeleiders de kans om beroep te doen op een ondersteunende vertrouwensfiguur. Deze rol kan opgenomen worden door een hulpverlener of een medewerker met veel ervaring en kennis. Die kan een buffer zijn op moeilijke momenten, bijsturen (of zelfs

overnemen) waar nodig of bevestigen wat goed loopt. Ook ervaren medewerkers hebben nood aan reflectie of bijsturing met betrekking tot een accepterende voorbeeldhouding. Sneller dan we denken hebben we een oordeel of een onbewuste afwijzing klaar. Collegiaal overleg, intervisie of supervisie kan hierbij helpen.

4. Diversiteit integreren in het totale ontwikkelingsproces

a. Inclusieve speelpleinwerking?

Het is beter om concentratie-werkingen te vermijden en te kiezen voor reguliere werkingen waarbij extra inspanningen geleverd worden voor de ondersteuning en empowerment van de kwetsbare kinderen (progressief universalisme). Toch merken we in de praktijk, in de weg naar de ideale wereld, dat mensen vaak nood hebben aan een veiligheidsgevoel en aan herkenning. Ouders geven bijvoorbeeld aan dat ze het positief vinden dat hun kind niet het enige is op de werking uit een bepaalde sociale klasse. Dit creëert een gevoel van veiligheid. Ook onder de kinderen heerst er een open houding. Ze hoeven bepaalde zaken niet weg te steken uit schaamte of merken dat ook andere kinderen in dezelfde situatie opgroeien (normaliserend effect). Enige vorm van concentratie is dus niet altijd negatief.

b. Diversiteit optimaal benutten

Vermijd stereotypen in taal, activiteiten en materialen. Er moet ruimte zijn voor diversiteit en initiatief van de kinderen. Daarvoor kan de methodiek van “**open speelaanbod**” gebruikt worden (zie kader), die biedt de grootste kans dat kinderen tot intens speelplezier komen. Een visietekst rond open speelaanbod door de Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw beschrijft dit uitgebreider (bijlage 4).

Methodiek open speelaanbod

Het aanbieden van diverse activiteiten waarbij de kinderen zelf mogen kiezen aan wat ze deelnemen en waarbij ze de mogelijkheid hebben om tijdens de activiteit over te schakelen naar een andere activiteit kadert binnen het open speelaanbod. Dit geeft kinderen autonomie en keuzevrijheid, ze worden niet verplicht om deel te nemen wel gestimuleerd en geprikkeld. Deze manier van werken is aangenaam voor de kinderen maar ook de animatoren hebben hier baat bij. Discussies met kinderen worden vermeden (de kinderen “moeten” niet) en indien er geen match is tussen het kind en de activiteit (of de animator) kan het kind zelf de keuze maken om te veranderen van activiteit. In het open speelaanbod spelen kinderen in diversiteit samen (op gebied van leeftijden, socio-economische status, origine,...). Voor kinderen in armoede of kinderen met hulpverleningsnoden is het aanbieden van die autonomie nog belangrijker dan voor andere kinderen, omdat zij vaak minder keuzevrijheid hebben. Kinderen in armoede kunnen bijvoorbeeld niet kiezen tussen verschillende schoenen of jassen, tussen verschillende vrijetijdsactiviteiten, tussen verschillende soorten verjaardagsfeestjes,... Het aanbieden van de mogelijkheid om op een aantal vlakken zelfbeschikkend te zijn, komt het welbevinden van de kinderen ten goede.

Wanneer je tijdens je werking geconfronteerd wordt met (sub-)cultuurgebonden elementen is het aangewezen om beroep te doen op een expert (een tolk, iemand uit de doelgroep, een ervaringsdeskundige,...). Door vrijwilligers uit de doelgroep aan te werven, creëer je een win-win

situatie. Je haalt kennis en expertise, rechtstreeks vanuit de doelgroep binnen en geeft tegelijk, door de animator als rolmodel te laten functioneren, toekomstperspectief, zelfvertrouwen en gevoel van controle aan de jongere(n) in kwestie. Daarnaast worden ze gestimuleerd om verantwoordelijkheid op te nemen als hulpanimator, animator, of hoofdanimator. Dit geeft extra mogelijkheden om talenten te ontdekken en ontwikkelen.

c. Omgaan met meertaligheid

Spring omzichtig om met ingrepen of afspraken rond het gebruik van een andere taal dan het Nederlands. Nederlands mag zeker nagestreefd worden als voertaal. Maar hoever ga je in het afwijzen van een andere taal? Kwetsbare kinderen krijgen al zoveel afwijzingen. Als we daarenboven nog eens iets wat je meest eigen en vertrouwd is als "fout" bestempelen, geven we die kinderen opnieuw een pijnlijke afwijzing. Probeer vooral een andere taal om te buigen en het Nederlands te stimuleren op verschillende creatieve manieren.

Meertalig opgevoed worden heeft een aantal voordelen, maar brengt ook soms een aantal aandachtspunten met zich mee. Een andere taal is nooit een probleem op zich. Het is nooit fout of slecht als een andere taal gesproken wordt. Wat niet wil zeggen dat je als organisatie niet mag verwachten dat kinderen Nederlands spreken.

Op een werking waar anderstaligen welkom zijn, moet er ook plaats zijn voor de thuistaal van het kind. Kinderen worden nooit bestraft wanneer ze een andere taal spreken met andere kinderen, wel wordt het Nederlands gepromoot en gestimuleerd.

Het is belangrijk om een rijke taalleeromgeving te creëren vanuit een meertalig perspectief (erkennen, waarderen, benutten thuistaal en sociolecten) en een constructief open taalbeleid. De meertalige context draagt bij tot een positiever gevoel tegenover meertaligheid in het algemeen en tegenover het Nederlands in het bijzonder. Zo ben je op een positieve manier bezig met taalstimulering waarbij communicatie prioritair is ten opzichte van taal.

Hieronder enkele voorbeelden van hoe je dit in de praktijk kunt omzetten door een aantal acties te ondernemen:

- Werken met anders- en/of meertalige medewerkers
- Vrijwilligers attent maken en tips geven over omgaan met anderstalige kinderen (traag en duidelijk spreken, eenvoudige woordenschat gebruiken, oogcontact maken, checken of het kind het begrepen heeft, veel herhalen)
- Op de voorbereidingsfiche van de activiteiten een luik voorzien rond taalstimulering, dit om betekenisvolle situaties en activiteiten te creëren en kinderen blijvend te motiveren om de Nederlandse taal te spreken en te blijven gebruiken
- Ook op de informele momenten (tijdens de maaltijd, vrij spel,...) de kinderen motiveren door een rijk taalaanbod met kansen voor de kinderen te creëren
- Ondersteuning bieden door interactie op maat van het individueel kind
- Gebruik maken van materialen zoals foto's en pictogrammen, aangepaste verhalen en spelmaterialen

- Werken met laagdrempelige, begrijpbare folders (met pictogrammen, plannetje, duidelijke taal)
- Beroep doen op een tolk om de kinderen in te schrijven indien de ouders de Nederlandse taal niet spreken
- Extra activiteiten organiseren voor kinderen en hun (anderstalige) (groot)ouders om de Nederlandse taal te leren kennen en te oefenen samen met hun (klein)kinderen

De Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw heeft het project “Taalspeler” ontwikkeld met een visietekst (vanuit de interactie tussen begeleider en kinderen) en een aantal producten die speelpleinen of andere vrijetijdsinitiatieven concreet moeten helpen om aan de slag te gaan met meertaligheid.

5. Maatschappelijke verantwoordelijkheid zien en ernaar handelen

Streef naar gelijke leer- en ontwikkelingskansen voor iedereen. Vrijetijdsinitiatieven zijn voor kinderen vaak hun eigen kleine samenleving of maatschappij. Ze leren er verantwoordelijkheid nemen net zoals ze dit later in de ruimere context van de maatschappij zullen doen. Ook wat zich in de maatschappij afspeelt weerspiegelt zich in de context van de kinderen (vrije tijd, school en de buurt). Om kinderen in armoede tot volwaardig burgerschap te brengen in de maatschappij als volwassenen hebben ze nood aan leer- en ontwikkelingskansen die ze niet enkel op school moeten krijgen, maar ook in vrijetijdsinitiatieven. Maak de samenleving voor kinderen in armoede en kwetsbare kinderen toegankelijk.

Breng toegankelijkheid van je initiatief in kaart, analyseer en formuleer verbeteracties om inclusie van kwetsbare kinderen te verbeteren en stappen te zetten naar meer gelijke kansen. Neem initiatieven om laagdrempelig te zijn en de toegankelijkheid te vergroten (cf supra).

Verbreed je werking door samenwerkingsverbanden op te zetten met sociaal- culturele en welzijnsorganisaties (in de buurt) om in te spelen op de noden van het kind, de ouders en het gezin. Stimuleer participatie aan culturele en sportactiviteiten en kies bewust voor bepaalde uitstappen, activiteiten of evenementen die deze participatie stimuleren. Getuigenissen en voorbeelden uit de eigen doelgroep werken hierbij zeer daadkrachtig. Gezondheidszorg kan bijvoorbeeld gepromoot worden door activiteiten rond bepaalde thema’s zoals tanden poetsen en gezonde voeding aan te bieden.

C. Vroegdetectie en de brug naar hulpverlening (zowel voor kinderen, animatoren als ouders)

In het werken met ‘kinderen in armoede en kwetsbare kinderen met hulpverleningsnoden’ is het accent op zorg en hulpverlening van groot belang. Hulpverlening maakt deel uit van de werking, met aandacht voor het individuele kind en zijn specifieke noden. Essentieel is dat kinderen deze hulpverlening niet als dusdanig ervaren. Het is belangrijk dat kinderen zich ondersteund, beluisterd en geholpen voelen wanneer nodig, daarnaast is het minstens even belangrijk dat een kind onbezorgd kan spelen op plaatsen waar spelen centraal staat.

Er zijn kinderen die naar de werking komen waarbij er nood is aan hulpverlening (bijvoorbeeld ouders hebben het moeilijk met het gedrag van hun kind, kinderen worstelen met een rouwproces,...) en er zijn kinderen die reeds omringd worden door hulpverleners (ze gaan bijvoorbeeld naar buitengewoon onderwijs, gaan naar een internaat, ze krijgen psychologische begeleiding,...). Problemen hoeven niet te betekenen dat de kinderen niet op de werking terecht kunnen. De verzamelde informatie stelt de begeleiders in staat gepast en met zorg voor het kind te reageren op plots opduikende (gedrags-)problemen.

Iemand met een achtergrond of vooropleiding in de sociale sector (psycholoog, pedagoog, maatschappelijk werker,...), de hulpverlener genoemd, kan een rol opnemen in de (vroeg)detectie binnen de setting. Dit is bij voorkeur een teamlid, maar er zijn ook alternatieven om dergelijke multidisciplinariteit te bereiken. Zo kan je bijvoorbeeld de mogelijkheid creëren om, indien nodig, iemand met dergelijke hulpverleningsachtergrond te consulteren; of een welzijnswerker aanstellen als ontmoeting tussen de twee sectoren van vrije tijd en welzijn die dan ook de brug naar andere hulpverlening of school kan leggen.

Graag geven we in wat volgt aan op welke momenten en hoe je met je organisatie aan vroegdetectie kan doen en eventueel de brug kan slaan naar de hulpverlening. Acht verschillende punten worden besproken van intakeprocedure tot en met nazorg. Deze opsomming hoeft je niet volledig te gebruiken en is niet chronologisch geordend. Bepaalde punten zullen in de praktijk in elkaar overvloeien en het is belangrijk om telkens op maat van het kind te bekijken welke de volgende te nemen stappen kunnen zijn.

1. Intakeprocedure

Een uitgebreide intake houdt in dat er aandacht is voor vroegdetectie van problemen en netwerkvorming. De kinderen worden bij voorkeur ingeschreven via de mensen van de werking zelf (geen centrale aanmeldpunten). Deze mensen zijn vertrouwd met het doelpubliek en kunnen het intakegesprek op hen afstemmen. Daarnaast is het intakegesprek al een eerste belangrijk moment om de ouders (en het kind) te leren kennen. Een intakegesprek bevraagt alle nodige informatie. Bepaalde informatie (gezinscontext, psychologische problemen, gedragsproblemen,...) is immers belangrijk om te weten, zodat het kind op de juiste manier wordt begrepen en kan geholpen worden. Deze informatie wordt uiteraard vertrouwelijk behandeld. Indien het gaat om een kind met hulpverleningsnoden wordt de hulpverlener betrokken om een inschatting te maken of:

- de werking kan voldoen aan de noden van het kind
- eventuele andere hulpverleners of de school van het kind moet worden gecontacteerd
- een sectoroverschrijdend overleg moet worden georganiseerd

Daarna kan beslist worden of het haalbaar is of dit kind naar de werking komt. Je kunt binnen jouw initiatief met bepaalde zaken rekening houden en acties ondernemen om de werking af te stemmen op de noden van het kind, maar echte gespecialiseerde hulp, die sommige kinderen nodig hebben, kan niet altijd worden geboden. We willen deze kinderen niet zomaar uitsluiten, maar de afweging moet gemaakt worden: proberen we het toch en lopen we hierbij het risico op een (extra) faalervaring voor het kind of gaan we meteen op zoek naar alternatieven? Daarom vinden we het

belangrijk om samen te zitten met andere hulpverleners en met de ouders en, indien nodig, te zoeken naar een alternatieve, beter geschikte opvang.

2. Netwerk betrekken of installeren

Ouders dienen van bij de intake sterk betrokken te worden en indien nodig ook meteen het netwerk (scholen, diensten voor thuisbegeleiding, internaten, MPI's,...) van het kind. Deze externe partners hebben immers veel informatie over het kind en zijn/haar gedrag of problematiek. Met hun informatie kan een specifieke aanpak uitgewerkt worden. Daarnaast gebeurt het ook dat het netwerk van het kind pas in een later stadium wordt betrokken. Indien gemerkt wordt dat een meer specifieke begeleidershouding nodig is om een kind op de meest kwalitatieve manier te begeleiden, kan een overleg met andere betrokken hulpverleners soelaas bieden. De school, het MPI of het internaat van een kind kan bijvoorbeeld gecontacteerd worden, indien gemerkt wordt dat het kind het heel moeilijk heeft op overgangsmomenten. Wanneer dit op school of in de leefgroep wel goed verloopt, kunnen tips uitgewisseld worden. Tenslotte gaan we, in overleg met de ouders, een hulpverleningsnetwerk installeren indien we hier een noodzaak zien.

3. Hulpverleningsplan

Bij kinderen die een specifieke aanpak nodig hebben, kan een hulpverleningsplan worden opgesteld. Dergelijk hulpverleningsplan is liefst multidisciplinair en op maat. Het vat op papier samen welke acties worden ondernomen om ervoor te zorgen dat het kind (zonder problemen) kan blijven functioneren op de werking.

Om zo'n hulpverleningsplan op te stellen kunnen verschillende stappen gezet worden. Het is telkens afhankelijk van de situatie, het netwerk en het kind welke stappen (reeds) kunnen en moeten gezet worden. Elk hulpverleningsplan is anders en wordt op maat van het kind gemaakt. Hieronder de verschillende mogelijke stappen:

- De hulpverlener van op de werking verzamelt informatie over (de achtergrond van) het kind via het netwerk (ouders, school,...)
- Indien het kind al naar de werking is geweest, worden ook de animatoren bevraagd
- De informatie wordt in het hulpverleningsplan samengevat en uiteraard vertrouwelijk behandeld
- De hulpverlener van op de werking gaat in overleg met het netwerk
- De hulpverlener van op de werking gaat in overleg met de verschillende animatoren
- Er wordt tot concrete afspraken en te nemen acties gekomen
- Er wordt daarbij bekeken hoe het best met het kind wordt omgegaan in normale omstandigheden (via het sjabloon van het dagschema) maar ook indien het fout dreigt te lopen en indien het fout gelopen is

Een hulpverleningsplan kan op diverse tijdstippen opgemaakt worden. Voordat het kind naar de werking komt, kan het plan reeds opgesteld worden. Indien na de inschrijving reeds ingeschat wordt dat het potentieel moeilijk zou kunnen lopen in bepaalde situaties met een kind. Zo kan het bijvoorbeeld dat bij een kind met autisme de moeder bij de inschrijving reeds aangeeft dat hij het moeilijk heeft op vrije, ongestructureerde momenten. In het hulpverleningsplan zou hier kunnen

staan dat een medewerker wordt aangesteld die 's morgens steeds de dag overloopt met het kind, dat hij op een rustig plekje kan lezen tijdens de middagpauze en dat hij op momenten dat het toch te moeilijk wordt, weet dat hij naar het bureau van de beroepskrachten kan gaan waar een bal klaar ligt om even buiten tegen de muur te voetballen. Maar ook nadien, wanneer gemerkt wordt dat het systematisch (in bepaalde omstandigheden) moeilijk loopt tijdens de werking met een kind, kan een hulpverleningsplan opgesteld worden. Bijvoorbeeld wanneer het bij een meisje tijdens het middageten bijna altijd uit de hand loopt, kan voor haar een hulpverleningsplan worden opgesteld. Hierin kan staan dat zij tijdens het middageten standaard aan een tafel apart zit met een begeleider bij haar, omdat na analyse blijkt dat de maaltijden te druk zijn voor haar.

Af en toe kan er niet anders dan geconcludeerd worden dat kinderen nood hebben aan een meer gespecialiseerde, gestructureerde opvang. In overleg met andere hulpverleners en de ouders wordt dan gezocht naar een beter passend alternatief.

4. Vroegdetectie en observaties

In vrijetijdsinitiatieven zie je een kind op veel verschillende manieren, dit kan een complementair en aanvullend beeld geven over het functioneren van het kind. Je ziet kinderen in interactie met hun ouders, met oudere en jongere kinderen, met animatoren, met mannen en vrouwen, ... Daarnaast zie je ze op veel verschillende momenten:

- Vrije momenten (bijvoorbeeld vrij spel op de speeltuin, naopvang,...)
- Gestructureerd spel (bijvoorbeeld een kringspel, voetbal,...)
- Moeilijke momenten (bijvoorbeeld wanneer een kind zich pijn heeft gedaan, moe is, iets niet wil doen,...)
- Kamp met overnachtingen

Deze diversiteit aan contacten biedt heel wat opportuniteiten voor de aanwezige hulpverlener op de werking, of voor een hulpverlener die ad hoc wordt ingeschakeld. Hij kan de kinderen op formele en informele manier observeren zonder dat dit een (emotionele of praktische) overlast voor het kind betekent. Dit gebeurt heel laagdrempelig: de hulpverlener ziet en hoort heel veel door zijn aanwezigheid op de werking. Hier worden de eerste signalen reeds opgemerkt. Daarna kan overgegaan worden tot een actievere observatie waarbij de hulpverlener bijvoorbeeld kan gaan meespelen met een activiteit, mee aan tafel gaat zitten bij een groepje kinderen,... Nog een stap verder is gaan spreken met het kind, daarbij kunnen een aantal (concrete) dingen bevestigd worden. De hulpverlener kan ook altijd polsen bij de animatoren of zij dingen opmerken of navragen wat hun gevoel is bij een bepaald kind of een bepaalde situatie. Ook de ouders en het netwerk kunnen steeds bevestigd worden indien nodig.

De hulpverlener heeft oog voor de emotionele en sociale ontwikkeling van het kind en er wordt gelet op allerhande signalen die op een problematiek kunnen duiden (bijvoorbeeld autisme, misbruik, cognitieve beperking, algemene hygiëne,...). Indien eventuele problemen opgemerkt worden, kan dit teruggekoppeld en besproken worden met de ouders, de maatschappelijk werker, de school,...

De hulpverlener gaat dus op eigen initiatief observeren, maar daarnaast kan ook op vraag van ouders, school, behandelend psycholoog, maatschappelijk werker,... naar bepaalde zaken gepeild worden. Telkens wordt indien nodig een hulpverleningstraject opgestart.

5. Opvoedingsondersteuning, gezinsgesprekken en –coaching

Het is belangrijk om een positief contact en een veilige vertrouwensrelatie op te bouwen met de ouders. Als ouders hun kinderen brengen of komen halen probeer dan contact te leggen met de ouders. Via momenten dicht bij de burger, bijvoorbeeld zitdagen in de wijken en vaste zitdagen (bijvoorbeeld elke woensdagnamiddag) op de werking, word je een contactpersoon voor de ouders. De zitdagen worden bij voorkeur altijd door dezelfde persoon georganiseerd per wijk en de medewerkers zijn vaak aanwezig op de werking, op die manier leren de ouders hen kennen en kunnen zij een vertrouwenspersoon worden. Tijdens deze momenten zorg je dat ouders altijd terecht kunnen om in te schrijven, maar ook met hun vragen. Deze vragen kunnen gaan over de werking, de opvoeding van hun kinderen, de thuissituatie, bezorgdheden over het ontwikkelen en het gedrag van hun kinderen of eventuele andere hulpverlening. Als de ouders dat wensen, kunnen ze daarin geholpen worden: de medewerkers dienen te luisteren naar de ouders en hen proberen helpen door het aanbieden van een gesprek, hulpverlening kan opgestart worden, er kan contact opgenomen worden met andere hulpverleners, doorverwijzing naar externe of interne diensten is mogelijk,...

6. Individuele gesprekken

Voorzie een toegankelijk aanspreekpunt voor kinderen, ouders en ook vrijwilligers die met kwetsbare kinderen werken. De hulpverlener (in de eigen werking, of geconsulteerd via een andere dienst) of de aangestelde medewerker bekijkt dan samen of verdere opvolging nodig is en of hiervoor al dan niet een doorverwijzing aangewezen is.

Daarnaast gaat de hulpverlener op de werking zelf actief het gesprek aan indien hij merkt of hoort dat een kind of een animator het moeilijk heeft. De hulpverlener gaat in dat geval altijd eerst eens polsen bij het kind of de begeleider in kwestie. Indien gewenst, kunnen individuele gesprekken aangeboden worden. Dit kan op heel laagdrempelige manier door bijvoorbeeld tijdens de werking op regelmatige basis informeel een gesprekje aan te knopen met het kind of de jongere. Indien nodig, haalbaar en wenselijk, kan daar een doorverwijzing of een structurele individuele begeleiding uit voortvloeien die ook buiten de werking verder loopt. Dit wordt altijd op maat van het kind of de jongere aangeboden. Zo kan er bijvoorbeeld getekend of gespeeld worden bij kinderen die de taal (nog) onvoldoende beheersen.

Tenslotte is het, in een setting waar kinderen in armoede en kwetsbare kinderen met hulpverleningsnoden aanwezig zijn, van extra groot belang om de vrijwilligers te ondersteunen als er moeilijke situaties ontstaan. De kinderen brengen hun thuisomgeving (en daarmee soms ook hun problemen) mee naar de werking. Die problemen zijn niet altijd alledaags of soms wel eens choquerend. Het is belangrijk dat de begeleiders die met kinderen werken worden ondersteund. Ze moeten voldoende informatie krijgen en de mogelijkheid om daar rond te ventileren. Niet elk medewerker heeft automatisch zicht op de leefwereld van kinderen in armoede of weet wat het betekent voor een kind om in armoede op te groeien.

7. Groepssessies

Naast individuele gesprekken kunnen ook groepssessies aangeboden worden voor kinderen van de lagere schoolleeftijd met gedrags- en of emotionele problemen. Niet elke vorm van vrijetijdsinitiatief leent zich er toe om groepssessies te organiseren. In sommige settings kan dit een meerwaarde zijn, in andere settings is dergelijke werkingsvorm eerder af te raden. Dergelijke sessies zijn ook niet voor ieder kind een meerwaarde, er zijn soms tegenindicaties om hieraan deel te nemen⁹.

Van groot belang is dat deze sessies nog steeds als spel ervaren worden. Kinderen mogen dit niet ervaren als hulpverlening. We hebben positieve ervaringen met dergelijke spelvorm in groep waarbij gewerkt wordt aan de gedrags- en emotionele problemen. Deze groepssessies worden gegeven aan een zestal kinderen tegelijk, duren ongeveer twee uur en zijn voornamelijk gericht op het versterken van het zelfbeeld, het algemeen welbevinden (geestelijke gezondheid) en persoonlijke groei van de kinderen. Hierbij is het van groot belang dat dit gebeurt door een psycholoog en niet door een andere hulpverlener. We moeten erover waken dat dergelijke sessies puur versterkend zijn en geen ongecontroleerde zaken losmaken en naar boven brengen. Een psycholoog heeft hier de nodige achtergrond en vorming voor en kan ook nazorg voorzien indien nodig.

8. Nazorg

Voor die kwetsbare kinderen met hulpverleningsnoden houd je ook telkens bij welke stappen (handelingen, acties, gesprekken,...) werden gezet door de hulpverlener of medewerker van de speelpleinwerking (wat werd geobserveerd, hoe ziet het hulpverleningsplan er uit, met welke diensten of personen werd contact opgenomen, wat waren de conclusies,...). Noteer dit in een cliëntvolgsysteem, zodat de bevoegde personen op de hoogte kunnen blijven van de situatie en om een goede continuïteit te kunnen bieden in de hulpverlening. Deze info is vertrouwelijk en kan enkel ingekeken worden door de medewerkers. Zo kan het kind of het gezin in kwestie opgevolgd worden en kan de nodige nazorg voorzien worden. Dit kan op veel verschillende manieren: een hulpverleningsnetwerk installeren, een doorverwijzing doen, een individueel psychologisch begeleidingstraject opstarten,...

Door op je werking naast spelen oog te hebben voor de algemene psychologische ontwikkeling van de kinderen verlaag je mee de drempel naar de gezondheidszorg.

D. Activering stimuleren

Door laagdrempelige, toegankelijke, betaalbare en kwaliteitsvolle opvang te bieden aan kinderen in armoede of kwetsbare kinderen met hulpverleningsnoden, investeer je in het activeringsproces. De kinderen worden geprikkeld in hun ontwikkeling. Daarnaast worden de tieners gestimuleerd om door

⁹ Let sowieso op kinderen met een vluchtverleden of een potentieel trauma. Dit zijn kinderen die iets meegemaakt hebben waarbij de basisveiligheid geschonden is en er beschadiging van de integriteit heeft plaats gevonden.

te groeien als animator, vrijwilliger, leider,... met bijzondere aandacht voor het stimuleren en promoten van (hoger) onderwijs. Ook ouders die anders in hun activeringstraject moeilijk opvang vinden (tijdens schoolvakanties), kunnen hun activiteiten verderzetten. Hieronder vind je een toelichting per doelgroep.

1. Kinderen/jongeren

Als medewerker probeer je kinderen en jongeren een aantal competenties, vaardigheden en waarden mee te geven (cf. supra) die ook van pas kunnen komen op latere momenten en in andere settings (school, andere vrijetijdsbesteding, werk,...). Probeer activering zowel bij kinderen als jongeren zo veel mogelijk te stimuleren¹⁰. De kinderen kijken bijvoorbeeld op naar hun begeleider en willen misschien ook wel hetzelfde traject afleggen. Kinderen zet je aan het goed te doen op school en verder te studeren. Op formele en informele momenten moet je hier permanent mee bezig zijn in de omgang met de jongeren. Getuigenissen en voorbeelden uit de eigen doelgroep werken daarbij zeer daadkrachtig bij kinderen en jongeren.

2. Animatoren, vrijwilligers, leiders, begeleiders,...

Bied op een speelplein animatoren de kans om in de werking een 'traject' uit te bouwen voor zichzelf van hulpanimator tot gebrevetteerde animator. Zo worden ze gestimuleerd om een cursus te volgen en op die manier door te groeien (van hulpanimator naar animator en eventueel hoofdanimator). Ze kunnen informatie krijgen over en ondersteuning in het volgen van hun cursus en ze kunnen hun stage doen. Er wordt op een laagdrempelige manier gewerkt aan de arbeidsattitudes (op tijd komen, verwittigen bij ziekte, samenwerken,...). Jongeren worden geprikkeld om verantwoordelijkheid op te nemen als hulpanimator, animator en hoofdanimator. Ze hebben een voorbeeldfunctie voor andere animatoren en voor de kinderen.

Hanteer een vergelijkbare werkwijze als op de arbeidsmarkt. Om als (hulp)animator of hoofdanimator te functioneren moet de jongere aan een aantal voorwaarden voldoen. Voor elke functie stel je een profiel op met daarin de uit te voeren taken en de daaraan gekoppelde vereiste vaardigheden. Er is dus een functiebeschrijving en op basis daarvan vinden sollicitatie-, functionerings- en evaluatiegesprekken plaats. De jongeren kunnen doorgroeien naar hogere functies met meer verantwoordelijkheid door het volgen van vormingen en stages. Daarin worden ze gecoacht door de beroepskrachten maar ook door elkaar. De jongeren worden gestimuleerd om te groeien als "werknemer" en om een aantal (werk)attitudes (verder) te ontwikkelen. Deze attitudes en competenties zullen hen later helpen in hun zoektocht naar een job op de arbeidsmarkt. Ook de vormingen en stages die ze via de werking volgden staan mooi op hun curriculum vitae. De (hulp)animatoren en hoofdanimatoren worden zowel mondeling als schriftelijk geëvalueerd.

Doorgroeien kan je motiveren maar is geen verplichting en bekijk je samen met de animator in kwestie op een realistische manier. Ze kunnen hulpanimator blijven of, als ze dat wensen, kan samen

¹⁰ Ze hebben vaak weinig rolmodellen of voorbeelden in de omgeving, werken wordt gezien als zwaar belastend of een verplichting. Eigenlijk moeten ze leren dat ze voldoening en positieve gevoelens kunnen halen uit een tewerkstelling.

met hen gezocht worden naar alternatieven. Op die manier blijft de jongere zelf eigenaar van zijn eigen traject en kan hij zelf beslissingen nemen wat empowerend werkt en meer zelfvertrouwen biedt.

Daarnaast kan je animatoren stimuleren om verder te studeren en zo (vroegtijdige) schooluitval preventief bestrijden. De beroepskrachten hebben (informele) gesprekken met de animatoren en doen indien nodig en gewenst aan schoolse begeleiding (bijvoorbeeld eens een taak nalezen, samen nadenken over wat te doen met de schoolse loopbaan,...).

3. Ouders

Ouders kunnen geactiveerd worden door hen te betrekken in de werking (cf. supra) en hen aan te spreken op hun verantwoordelijkheid. Ouders leren om hun kinderen tijdig in te schrijven voor de werking, voor activiteiten, ... Er wordt belang gehecht aan het op tijd brengen en komen halen van de kinderen en indien nodig worden de ouders aangesproken. Op die manier leren de ouders om gemaakte afspraken na te komen.

Daarnaast kunnen ouders die reeds in een activeringstraject zitten, hun activiteiten (opleiding, stage, werk,...) tijdens de schoolvakanties gewoon verder zetten zonder zich zorgen te maken over opvang voor de kinderen. Dit kan door de openingsuren af te stemmen op de standaardwerkuren en naast de gewone werking ook voor- en na opvang te voorzien. Ouders die in een activeringstraject zitten, kunnen op die manier beroep doen op betaalbare opvang waarvoor geen reservatie nodig is. In veel opvanginitiatieven is er een wachtlijst, moet er maanden op voorhand doorgegeven worden wanneer de kinderen komen, is er maar een halve dag opvang, zijn de prijzen duur,... Voor ouders in armoede is de nood hoog aan laagdrempelige werkingen waar ze onmiddellijk terecht kunnen (cf. supra). Zo worden ze ondersteund in hun activering en is het opvangprobleem in de vakantieperiodes geen belemmering voor hun traject naar werk of opleiding.

Aan de slag met deze tekst

We willen dit document verspreiden binnen het Gentse werkveld. We richten ons daarbij op een breed publiek: de jeugddienst, de buitenschoolse opvang en het reguliere jeugdwerk maar ook andere (Gentse) speelpleinen, scholen, sportverenigingen en ruimer alle vrijetijdsinitiatieven.

Om de informatie op een kwalitatieve manier over te brengen, moet nagedacht worden over de best passende methodiek, en dit samen met de organisatie. De tekst kan toegelicht worden en eventueel via intervisie of vorming op maat overgebracht worden. Daarnaast is het een mogelijkheid dat begeleiders (in opleiding) de aangereikte technieken inoefenen in settings die werken met kinderen in armoede of kwetsbare kinderen. Verdere samenwerkingsverbanden tussen werkingen met verschillende expertises en werkvormen kunnen hiermee gestimuleerd worden.

Aanvullende info

Via de Jeugddienst van Stad Gent is heel wat informatie beschikbaar rond vrijetijdsinitiatieven voor kinderen in armoede:

- Er bestaat een database met een overzicht van alle vrijetijdsinitiatieven die binnenkort ook online te raadplegen is
- Er is een mailing over een aantal laagdrempelige activiteiten voor kinderen die voor elke vakantie wordt verstuurd met een link naar de website
- Er bestaat online een lijst met mogelijke financiële tegemoetkomingen
- In 2015 werd een document verspreid naar het jeugdwerk met tips om drempels voor gezinnen in armoede te verlagen (zie bijlage 5)

Voor alle vragen over vrijetijdsactiviteiten voor kinderen en jongeren kan je terecht bij de infobalie van de Jeugddienst: Jeugddienst Gent, Kammerstraat 10, 9000 Gent - tel.: 09 269 81 10, jeugddienst@gent.be.

Ook binnen de Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw zet men in op een hoge graad van openheid op maat van alle kinderen en medewerkers en werd heel wat uitgewerkt rond inclusie. Daarbinnen is er aandacht voor maatschappelijk kwetsbare kinderen (zie bijlage 6).¹

Bijlagen

1. PARTICIPATIE OEFENING

THEMA: Recht op en in het gezin

Ik en mijn gezin

1. Mijn mama is vaak thuis	Ja	Een beetje/soms	Nee	Weet ik niet
2. Mijn papa is vaak thuis	Ja	Een beetje/soms	Nee	Weet ik niet
3. Mijn ouders maken vaak ruzie thuis	Ja	Een beetje/soms	Nee	Weet ik niet
4. Mijn thuis is een leuke plaats om te wonen	Ja	Een beetje/soms	Nee	Weet ik niet
5. Ik speel thuis vaak met mijn broer/zus	Ja	Een beetje/soms	Nee	Weet ik niet
6. Ik maak vaak ruzie met mijn broer/zus	Ja	Een beetje/soms	Nee	Weet ik niet
7. Ik heb een eigen kamer thuis	Ja	Een beetje/soms	Nee	Weet ik niet
8. Thuis komen veel mensen langs	Ja	Een beetje/soms	Nee	Weet ik niet
9. Ik kan op mijn ouders vertrouwen	Ja	Een beetje/soms	Nee	Weet ik niet
10. Ik help mijn ouders vaak thuis (afwas, boodschappen doen,..)	Ja	Een beetje/soms	Nee	Weet ik niet

2. SIGNALENLIJST KANSARMOEDE

A. GEZINSACHTERGROND

1. samenstelling
2. verblijfssituatie
3. verleden ouders
4. opleiding ouders
5. werksituatie ouders
6. schoolloopbaan gezin
7. lichamelijke/psychische moeilijkheden
8. etnisch/culturele achtergrond
9. opvoedingsklimaat

B. SPEELPLEIN

1. veelvuldig afwezig / te laat
2. taalvaardigheid
3. leer/speelhouding
4. gedrag kind – school
5. sociale integratie
6. communicatie ouders – speelpleinwerkers

C. FINANCIËLE DRAAGKRACHT GEZIN EN HUISVESTING

1. vervangingsinkomen
2. budgetbegeleiding
3. bedreiging sociale zekerheid
4. woonsituatie
5. ligging
6. noodzakelijk meubilair

D. MAATSCHAPPELIJKE PARTICIPATIE, NORMEN, WAARDEN EN COMMUNICATIE

1. beperkt netwerk familie
2. culturele participatie
3. besteding tijd
4. communicatievaardigheid
5. omgaan met probleem
6. leerling i.p.v. ouders

E. GEZONDHEID EN VERZORGING

1. lichamelijke/psychische klachten
2. opvolging (para)medische
3. kleding, schoeisel, hygiëne
4. voeding

F. HULPVERLENING

1. hulpverleners
2. vertrouwensfiguren

3. WELKOM

4. VISIETEKST ROND OPEN SPEELAANBOD

Binnen de algemene visie van een speelpleinwerking wordt er steeds meer en meer geopteerd voor een open speelaanbod.

Omdat we vanuit de vakantiewerking mee dit gedachtegoed willen implementeren, beschrijven we eerst kort wat dit inhoudt. Daarna zullen we enkele acties noteren hoe we dit zullen vorm geven binnen onze werking.

A. Visie op vrije tijd

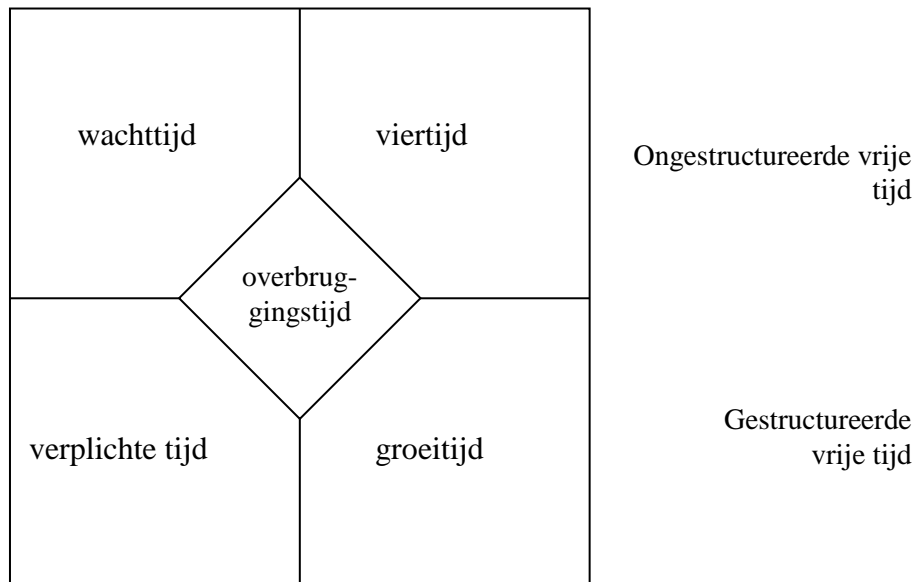
Vrije tijd voor kinderen is ruim genomen die tijd die kinderen niet op school doorbrengen.

Vrije tijd kan gestructureerd of ongestructureerd zijn.

Vrije tijd kan qua zingeving van binnenuit komen of van buitenaf.

Schema:

zinggeving van buitenaf zingeving van binnenuit

Speelpleinwerk is duidelijk gestructureerd: er is een begin- en eindperiode, er is een vaste locatie, ...
Speelpleinwerk situeert zich dus op volgende vlakken: groeitijd (zinggeving van binnenuit en gestructureerd) of verplichte tijd (zinggeving van buitenaf en gestructureerd).

De zingeving kan van binnenuit komen (het kind kiest er zelf voor) of van buitenaf (het kind werd verplicht om te komen).

Het voorgaande is de visie van volwassenen op vrije tijd.

Maar hoe zien de kinderen dat nu zelf?

De Vlaamse Dienst voor Speelpleinwerking (VDS) gelooft dat vrije tijd die tijd is buiten de schooltijd en waaraan men zelf 'zin' kan geven of 'zin' in hebben.

Soms lukt het om binnen die tijd plezier te beleven, soms ook niet, maar de kinderen proberen dit wel na te streven. Vrije tijd is dus een dynamisch gegeven. Verplichte tijd kan evolueren naar vrije tijd omdat het kind toch plots plezier beleeft of dat het toch plots leuk is.

Volwassenen zien speelpleinwerk dus als vrije tijd (omdat het geen schooltijd is); kinderen zullen dit niet altijd als vrije tijd zien (omdat ze moeten gaan, of omdat ze geen zin hebben of...).

Voor sommige kinderen is het speelplein vrije tijd, voor anderen niet, voor anderen soms (als hun vriendje er is, als het een specifiek spel is,...).

B. Visie op spelen

Spelen

Spelen gebeurt in de vrije tijd. Het is daarbij belangrijk dat je die tijd kan beheren. Er moet een bepaalde mate van vrijheid zijn. Je moet het gevoel hebben dat je over sommige zaken vrij kan beslissen.

Vrijheid

Kinderen vragen om zelfbeschikking. Vrijheid is een belangrijk aspect van spelen. Dit is niet zomaar gelijk aan keuzevrijheid. De vrijheid binnen een 'verplicht' spel omschrijven we als actorschap: een kind is actor in zijn eigen spel als het dingen naar zijn eigen hand kan zetten. En dat hoeft niet altijd veel te zijn.

Intens spelen

Wanneer wordt een spel intens? We spreken van intens spelen als er betrokkenheid is. Als je betrokken bent, lijkt het alsof alleen het spel bestaat. Om betrokken te raken moet je *vrijheid* ervaren. Daarnaast zijn volgende zaken ook belangrijk: *persoonlijke interesse*, *jezelf comfortabel* (veilig en geborgen) *voelen* en het spel als een *uitdaging* zien.

Een gezonde mix van deze 4 leidt tot de grootste betrokkenheid, tot het leukste spel.

Besluit

Een open aspect van spelen biedt het meeste kans op intens spelen. Spelen is voor kinderen een open begrip en moet spontaan en ongedwongen kunnen gebeuren. Als er plezier is in het spel, dan gaat het spel verder, dan ontstaat er "goesting" om verder te spelen, ontstaan er leuke herinneringen, ontstaat er een goed gevoel. Plezier moet het uitgangspunt zijn van het spelen. En dat willen we zeker bieden aan onze kinderen van de vakantiewerking. Vandaar dat we een aantal zaken in onze activiteiten/dagschema zullen aanpassen. Op die manier hopen we dat de kinderen nog meer plezier ervaren en nog meer leuk herinneringen opbouwen.

C. Spelen op het speelplein

Spelen is een deel van de vrije tijd, tijd waarin er plezier beleefd wordt. Daarbij is het belangrijk dat er een zekere mate van vrijheid is. Je moet het gevoel hebben dat je vrij over een aantal zaken kan beslissen. Er moet ruimte zijn om het spel in eigen handen te nemen. Op die manier word je actor van je eigen spel. Intens spelen is een vorm van spel waar er nóg meer plezier aan beleefd wordt, omdat de betrokkenheid groot is. Er zijn 4 voorwaarden om tot intens spelen te komen: vrijheid, persoonlijke interesse, comfort en uitdaging. Iedereen die speelt is op zoek naar intens plezier, dus als speelpleinwerking moeten we zoeken naar die situaties die het meeste kans bieden op intens spelen.

Als je betrokkenheid wil creëren (zie 4 voorwaarden) voor zoveel mogelijk kinderen, is er nood aan een gevarieerd en een verscheiden aanbod. De 4 voorwaarden worden namelijk per kind anders

ingevuld (vb: wat voor de één een uitdaging is, is voor de ander een angstsituatie). Elk kind is immers anders.

Een speelplein moet een omgeving creëren die zoveel mogelijk speelkansen en speelmogelijkheden creëert voor alle kinderen.

Open speelaanbod

Het speelsysteem dat het beste aan deze visie beantwoordt is het “**open speelaanbod**”. Er worden gevarieerde activiteiten aangeboden, kinderen kunnen wisselen tussen deze activiteiten, kinderen mogen volop spontaan spelen en worden gestimuleerd door veel speelmogelijkheden (materiaalwinkel, verkleedhoek, boekenhoek, knutselhoek,...). Kinderen stellen met andere woorden hun speelmenu à la carte samen en genieten volop van een vakantie.

Begeleidershouding

De organisatoren van een speelplein bepalen dus voor een groot deel het plezier van de kinderen (door hun organisatie van het speelsysteem).

Maar de animatoren hebben ook een belangrijke rol: het spelen met de kinderen en het aanbieden van de voorwaarden om tot intens spelen te komen.

D. Besluit

Een speelplein is een plaats met heel veel kansen om te spelen, een plaats die langs alle kanten uitnodigt om te spelen. Het biedt een mix van vrijheid, interesse, comfort en uitdaging.

Via een open speelaanbod zorg je ervoor dat kinderen zo optimaal en ruim mogelijk van deze speelmogelijkheden gebruik kunnen maken.

Zo'n speelplein biedt de beste garantie om een divers publiek aan kinderen een geweldige vakantie aan te bieden.

Dit zal natuurlijk veel inspanning vragen en ook tijd ! Zowel de organisatoren als de animatoren moeten we tijd krijgen om te wennen aan deze (ver)nieuwe(de) vorm van speelaanbod. Maar we geloven erin en we willen dit stap voor stap implementeren.

Vanuit de vakantiewerking zullen we daar rond het volgende doen:

- De beroepskrachten volgen vorming rond open speelaanbod zodat dit gedachtegoed kan geïmplementeerd worden;
- vorming organiseren voor de animatoren rond het open speelaanbod;
- aandacht hebben voor dit gedachtegoed bij aanwerving nieuwe monitoren, evaluatie monitoren;
- intensievere samenwerking met VDS, Vlaamse Dienst voor Speelpleinwerk, die dit gedachtegoed verspreidt onder de speelpleinwerkingen.

5. IEDEREEN MEE OP KAMP

8 tips voor leiding om drempels voor gezinnen in armoede te verlagen

1. Voorzie de mogelijkheid om gebruik te maken van kampmateriaal (matjes, bedjes, slaapzak,...) en neem (zeker voor de jongere leeftijdsgroepen) reserve kledij mee op kamp.
2. Voorzie een sociaal tarief en vermeld dit op je kampbrief. Zet daar ook de gegevens van een contactpersoon bij.
3. Voeg bij de medische fiche ook een praktisch luik toe waarin je vraagt of ze een matje, een slaapzak hebben, of het kind op de kampbestemming of afspraakplaats geraakt, of het gezin recht heeft op verhoogde tegemoetkoming,... Hierdoor krijg je een zicht op de situatie van je leden om zo de juiste ondersteuning te geven of de zaken bespreekbaar te maken. Ga hier discreet en voorzichtig mee om.
4. Beperk het toegelaten zakgeld op kamp of laat geen zakgeld toe, en wees hier consequent in. Hetzelfde met dure elektronica (I-pods, spelletjes,...).
5. Hou op een bezoekdag rekening met de betaalbaarheid van het aangeboden eten en drinken, heb oog voor ouders die zelf niet tot op de kampplaats geraken, zoek mee naar een oplossing.
6. Ga op huisbezoek, het geeft ouders de kans om in een vertrouwde omgeving “zonder pottenkijkers” de vraag naar bijvoorbeeld financiële ondersteuning in alle discretie te bespreken.
7. Hou contact. Als leden zeggen dat ze niet meegaan op kamp, bel ze op en probeer te achterhalen wat de reden is. Misschien vinden jullie wel een oplossing waardoor ze toch mee kunnen. Blijf ze informeren, ook al gaan ze er niet meteen op in, zo toon je dat je er bent.
8. Heb als leiding aandacht voor pesterijen en uitsluiting. Kinderen en jongeren in armoede zijn hier vaker het slachtoffer van. Wees je bewust van je eigen vooroordelen en voorkeuren en hoe ze je “bril” bepalen. Bespreek dit met de andere leiding.

Via onderstaande links vind je uitgebreidere informatie:

- www.jeugdwerkvoorallen.be
- www.kieskleurtegenpesten.be
- <https://stad.gent/jongeren/jeugdwerk/inhoudelijke-ondersteuning-voor-jeugdverenigingen/toegankelijk-jeugdwerk>

Voor opmerkingen, vragen over het thema toegankelijk jeugdwerk en armoede kan je ook op de Jeugddienst terecht bij Danny Naert, Danny.Naert@stad.gent tel: 09 269 81 45 of Joke Waelput Joke.Waelput@stad.gent tel: 09 269 81 43.

6. INCLUSIE? OP HET SPEELPLEIN!

Wat is Inclusie?

Een inclusief speelplein geeft **elk kind** de kans om **(avontuurlijk) te spelen** door

- Oog te hebben voor **drempels** die dit belemmeren en deze weg te werken
- In te zetten op de **sterktes en talenten** van alle kinderen en **animatoren**

Met deze omschrijving wil de VDS haar visie op inclusief speelpleinwerk laten blijken. We proberen hiermee duidelijk te maken aan speelpleinen waar ze naar kunnen streven met hun werking. We lichten een aantal woorden verder toe:

Elk kind: alle kinderen hebben recht op zoveel mogelijk toffe speelkansen in hun vrije tijd. ALLE kinderen, dus ook kinderen met een beperking, maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren of meertalige kinderen. Het speelplein hoeft daarom niet per se een perfecte afspiegeling van de hele maatschappij te zijn, maar streeft er wel naar om op zijn minst de kinderen uit de eigen buurt te bereiken.

Spelen: de basisfunctie van een speelpleinwerking is spelen. Deze speelfunctie wordt in de praktijk gebracht door werk te maken van optimale speelkansen voor alle kinderen. Om ze allemaal hun gading te laten vinden in het speelaanbod is het belangrijk zo veel mogelijk verschillende spellen en manieren van spelen aan te bieden. Naast strak voorbereide activiteiten (Dikke Bertha, een Stratego-bosspel of maskers knutselen) is het mogelijk om te spelen vanuit impulsen (in de zandbak met autootjes, een kleuterdorp maken van kartonnen dozen, je eigen soep samenstellen...). Dit geeft kinderen meer vrijheid om zelf voorstellen te doen, zelf met ideeën te komen en te spelen wat ze graag spelen. Zo spelen ze op hun eigen tempo, wat de speelkwaliteit en het speelplezier verhoogt.

(avontuurlijk): spelen is experimenteren, ravotten, ontdekken... en daar hoort vuil worden en een geschaafde knie ook wel eens bij. Alle kinderen hebben recht op een uitdaging. En wie zegt er dat paintball in een rolstoel onmogelijk is?

Drempels: een inclusieve speelpleinwerking probeert stelselmatig drempels weg te werken en de werking aan te passen aan de behoeften en mogelijkheden van elk kind. Dit gaat onder andere over het organiseren van intakegesprekken met ouders en kinderen, het toepassen van een sociaal tarief bij de inschrijvingen (tot zelfs het gratis maken van het aanbod), het voorzien van één-op-één begeleiding, het zorgen voor een duidelijke structuur en dagindeling, het speelaanbod aanpassen... Een inclusief speelplein stelt zo een aantal grenzen van het jeugdwerk in vraag.

Sterktes en talenten: een inclusief speelplein is een warm speelplein dat oprecht geïnteresseerd is in de kinderen. Er is een babbeltcultuur en een toffe sfeer waarin iedereen wordt gewaardeerd en men kinderen op een positieve manier benadert.

Animatoren: een inclusief speelplein is zich bewust van de meerwaarde van een diverse animatorenploeg. Verschillende achtergrond en ervaring betekent een frisse kijk en nieuwe input. Animatoren met een beperking, meertalige of maatschappelijk kwetsbare animatoren krijgen hier de kans om hun talenten te ontplooiën en worden hierin ondersteund.

Lees meer in het artikel 'Experten in samenspelen' uit Momenten N° 9, een publicatie van Demos vzw.

ⁱ Bronnen

Kleine kinderen, grote kansen. Hoe kleuterleraars leren omgaan met armoede en ongelijkheid. Leraren beter voorbereiden in het omgaan met kansarmoede bij jonge kinderen (3-6j) (2014). Iris Roose, Reinhilde Pulinx en Piet Van Avermaet (promotor) - Steunpunt Diversiteit en Leren, Universiteit Gent met de medewerking van Ilse Aerden en Inge Laenen, CEGO-KU Leuven.

Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw. www.speelplein.net

DNA-Brochure 26. Taalspeler (2013). Meertaligheid op het speelplein. Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw.

Handboek ontwikkelingspsychologie. Grondslagen en theorieën (2003). L. Verhofstadt-Deneve, P. van Geert, A. Vyt.